

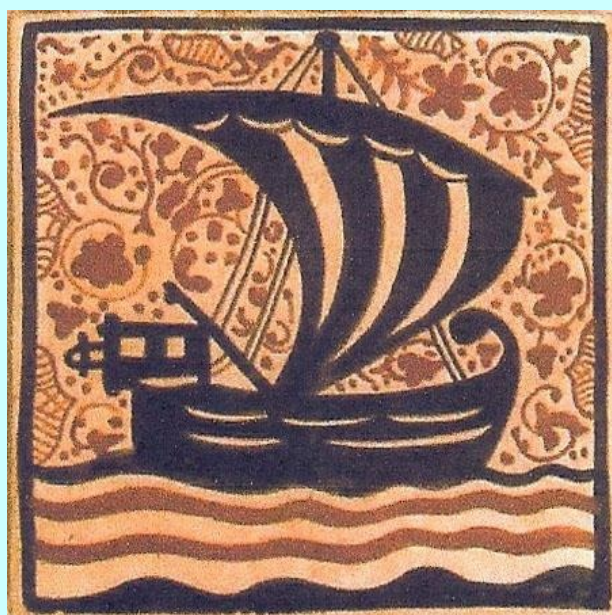

Solcant

les lletres

REVISTA DE LLITERATURA EN LLENGUA VALENCIANA

ANY 1 • Núm. 1

Primavera d'hivern de 2010

ASSOCIACIÓ D'ESCRIDORS EN LLENGUA VALENCIANA

Tots els drets reservats. El contingut d'esta revista està protegit per la llei, la qual estableix penes de multes i inclús presó, además de les corresponents indemnizacions per danys i perjuins, per als qui reproduïxquen o plagien, de forma total o parcial una obra artística, literària o científica, o la seua transformació, interpretació o eixecució artística fixada en qualsevol classe de suport o comunicada per qualsevol mig, sense el preceptiu consentiment i autorisació dels autors.

La present revista s'edita exclusivament en format electrònic, per a la seua difusió lliure i gratuïta. Per *difusió* s'entén:

- La seua visualisació en qualsevol mig electrònic.
- L'enllaç a la seua direcció URL en qualsevol pàgina web (mencionant la seua procedència).
- La seua impressió en paper per a us exclusivament particular.
- La posta a disposició de la revista per a terceres persones, en les mateixes condicions.
- La seua comunicació pública per mijos electrònics.

Queda absolutament prohibida la seua venda o la seua impressió en sèrie sense l'autorització expressa de l'Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana.

© Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana.

ISSN: 2172-5810.

PER A PUBLICAR EN **Solcant** *l e s l l e t r e s*

Esta revista és una publicació digital de l'ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS EN LLENGUA VALENCIANA (AELLVA). El seu objecte és que servixca de mig de publicació d'obres de qualitat de qualsevol branca de la lliteratura, escrites en llengua valenciana; la seua finalitat última és la de facilitar i incentivar l'activitat lliterària en este idioma per part dels seus escriptors.

Esta revista es redacta en llengua valenciana seguint la normativa actual del valencià, emanada de la *Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes* de la *Real Acadèmia de Cultura Valenciana*, la qual normativa constituïx la norma de publicació en la revista.

Els socis escriptors i col·laboradors de l'Aellva podran remetre per a la seua publicació texts i articles que siguen originals i inèdits, els quals se sometràn a la valoració dels revisors abans de la decisió de la seua publicació o no en la revista. Encara aixina, podrà valorar-se l'inclusió d'uns altres texts que no complixquen estos criteris, sempre que es considere la seua conveniència o interès. La remissió del text per a la seua publicació presupon la cessió dels drets lliurement assumida per l'autor.

Solcant les lletres no assumix necessàriament les opinions expressades pels autors de cada u dels texts publicats, els quals responen únicament a l'opinió pròpia del seu autor, expressada lliurement.

Els treballs deuran ser enviats per a la seua publicació sempre en soport informàtic, redactats en un processador de texts. Se remetràn a la direcció de correu electrònic solcant.les.lletres@gmail.com, a lo manco en dos mesos d'anterioritat a l'edició del següent número previst. La periodicitat de la revista serà semestral, publicant-se un número abans de les *Jornades dels Escriptors* —novembre— i un altre abans de la *Semana del Llibre Valencià* —maig—. Deurà indicar-se el títol, el nom sancer de l'autor i un telèfon de contacte d'ell. En l'article deurà incloure's les associacions o institucions a les quals pertany l'autor, aixina com els càrrecs que eixercisca en elles, en el seu cas.

El texts tindran de presentar-se redactats en font *georgia*, a 11 punts i espayat a línea i mija, en una única columna justificada. Els escrits que es dirigixquen com a articles d'investigació o ensaig hauran d'anar precedits d'un resum sintètic d'un màxim de deu línies. No es considera de bestreta un límit màxim d'extensió del text —dins dels tèrmen raonables—, encara que Solcant les lletres podrà decidir la publicació segmentada o sol·licitar a l'autor una reducció si ho troba imprescindible per a la seua publicació. No obstant, per a una exposició més detallada de les normes de presentació dels texts pot consultar-se la *secció* que ad eixe efecte s'inclou en la pàgina web de l'Aellva.

XIX Jornades de la AELLVA.

Viagers, aventurers i descobridors valencians

(8-11 de novembre de 2010)

TAULA DE CONTINGUTS

Presentació	7
<i>Maria Jesús Coves Torralba</i>	
SOLCANT LES LLETRES.....	7
<i>Vicent Ramon Calatayud i Tortosa</i>	
ANANT AL SOLC.....	9
AELLVA	11
<i>Jornades dels escriptors 2010</i>	
VIAGERS, AVENTURERS I DESCOBRIDORS VALENCIANS	11
Apunts Lliteraris.....	13
<i>Voro López Verdejo</i>	
A PROPÒSIT DE LA PUBLICACIÓ DEL DICCIONARI GENERAL DE LA LLENGUA VALENCIANA.....	13
Prosa	23
<i>Antoni Atienza i Peñarroja</i>	
VAIG VORE CÓM EM GIRAVA LA CARA.....	23
<i>Miquel Àngel Gascon Rocha</i>	
EL CARRER.....	26
Poesia.....	29
<i>Obduli Jovaní Puig</i>	
DURÉ L'ARGILA.....	29
Teatre	35
<i>Rafael Melià Castelló</i>	
JUNT AL CONFESSONARI.....	35
Ensaig	51
<i>Óscar Rueda i Pitarque</i>	
SOBRE EL DIASISTEMA OCCITANORROMÀ.....	51
1.-Unitat en la diversitat.....	51
2. ...versus secessionisme / imperialisme	52
3. La llengua valenciana i el diasistema occitanorromà.....	52
4. I la realitat del dia a dia	56
5. Vinga: plantegem seriament el tema	58
Investigació	65
<i>Marta Lanuza i Vives</i>	
CENT ANYS DE NORMATIVA VALENCIANA.....	65

A honoz lahor e gloria de nost
re senyor deu
Jesu chxist e
dela gloriosa sacratissi
ma uerge Maria ma
re sua senyora nostra
comenca la letra del
present libre appellat
Trant lo blanch: di
rigida per mossen Jo
anot martorell caual
ler al serenissimo prin
cep don Ferrando de
portogal.

informa de vres virtuts: molt
maiorment ara he hagut noticia
de aquelles per vostra senyoria
volar me comunicar e disueltar
vostres virtuosissima deliga so

olt ex

cellent
virtuos
e glozi
os prin
cep lley
spectant
hassia
per vul
gada fa
ma fos

bre los fets dels antichs virtuo
sos: e en fama molt gloriosos ca
uallers: dels quals los poetes e hy
storials han en ses obres comien
bat perpetuāt lurs recordacions
e virtuosos actes. E singularmēt
los molt insignes actes de caual
leria de aquell tā famos crualler
que com lo sol resplandeix entre
los altres planets: axi resplādeix
aquest en singularitat de caualle
ria entrels altres: cauallers del
mon apellat Trant lo blāch: qui
per la virtut conquista molts re
gnes e prouincies donāt los a al
tres cauallers no volēt ne sino la
sola honoz de caualleria. E mes
auāt conquista tot limperi grech
cobrant lo dels turchs qui aquell
hauē subiugat a lur domini dels
cristiāns grechs. E com la dita hy
storia e actes del dit Trant sien
en lengua anglesa: e a vostra illu
stra seyorzia sia stat grat voler me
pgar la gtras en lēgua portogue
sa opināt per yo esser stat algun
temps en la illa de anglaterra de
gues millor saber aquella lēgua
q altri Les quals pgaries son sta
des amī molt acceptables mana
mēt. E oz ia yo sia per mon orde
obligat manifestar los actes virtu
osos dels cauallers passats maior
mēt coz en lo dit tractat sia molt
stefamēt lo mes de tot lo dret e
orde de armes e de caualleria E
tassia considerada ma insuficiēcia
e les curials e familiars ocupaci
ons qui obstē e les aduersitats de
la noyble fortuna qui no donē re

PRESENTACIÓ

Maria Jesús Coves Torralba

Presidenta de la **Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana**

SOLCANT LES LLETRES

Solcar, el llaurador s'ho sap ben be, és un treball que requerix esforç i dedicació, hores i bona mà. Antigament, en l'ajuda de l'animal (cavalleria, mula, bou), inseparable companyó de l'home en la faena de clavar en terra l'esteva i espentar per a que el solc anara recte i donara pas, una volta preparada la terra, a la sembra, esperança viva de collita profitosa que mantinguera alimentada a la família i l'ajudara a créixer. S'havia de treballar i molt, sempre mirant al cel en un ull per si l'orage en fea de les seues i al temps sense descuidar la mirada de la terra per a mantindre-la neta de plagues i males herbes. Aixina, si la sòrt no era massa esquiva, ya sabem que mai plou a gust de tots, en el temps adequat l'esforç trea recompensa. Uns anys millor, uns atres més minvada, algun més excepcional. Hui el camp dispon de màquines que rebaixen el treball físic; lo demás no ha variat.

Este, que vos saluda des de la pantalla del vostre ordenador, és el primer esforç, unió del desig d'un grapat de gent que sentim el gust per la paraula escrita, que nos hem proposat treballar per a crear una publicació en llengua valenciana que desigem duradora en el temps i que, com pensem que l'ilusió en que comença no va a decaure, perque nos la cuidarem, la treballarem i farem tot lo possible per a que fructifique, anirà donant collita de futur.

SOLCANT LES LLETRES sona be. És un títol abellidor que intenta deixar-nos clara una idea. Cada solc requerix esforç. I tal i com el llaurador s'ajuda de les aïnes necessàries, també als *solcadors* de lletres nos cal usar les que tenim a la mà: No serà possible una bona collita sense bona llavor. Fem-la possible els que tenim idees que posar per escrit, enriquint el nostre vocabulari per mig de la llectura dels autors valencians que nos ajudaran a expressar més adequadament lo que volem transmetre als lectors, quina és la paraula correcta per a l'exacte sentit del pensament; contrastem opinions i escoltem la correcció dels qui saben més, acodint, si podem, a l'estudi. Sempre és bon temps per a deprendre, mes que siga traent un glopet d'aigua, que una vida no dona per a més, de l'immens pou del coneiximent. Ensagem i esgarrem lo que no nos agrada; no tingam por d'esgarrar. Tot és millorable i lo no massa bo pot ser l'adop de l'ensaig següent que eixirà millorat.

Solcar. Recte. Que res nos distraiga del punt de mira, que un camp tòrt no trau bon profit i ferix a la vista. Aprofitant els mijos que el progrés nos dona. La ret és u d'ells i d'ahí este intent. Puix que la tenim, aprofitem-la per a donar a conéixer les nostres inquietuts, per a incrementar contactes en una atra gent que pot estar interessada, per a facilitar llectura abellidora als amics que desigem abundants i en la constància de llegir-nos com nosatres ho serem per a traure nous eixemplars de SOLCANT... en els que tindran cabuda les distintes vertents que té l'ample riu de la lliteratura.

En el que ara comença, convidant-nos a un viatge que no té més fronteres que les que la nostra imaginació li pose trobareu història, relat, investigació, poesia... lo més granat dels escriptors i investigadors valencians nos han promés participar. Els *solcadors* farem costat i posarem esforç per a contribuir a l'èxit final.

Benvinguts, amics que iniciu la llectura. Les pàgines són vostres. Avant.

Vicent Ramon Calatayud i TortosaPresident d'Honor de la **Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana**

Premi Nacional de Lliteratura en Llengua Valenciana

Acadèmic de Número de la **Real Acadèmia de Cultura Valenciana****ANANT AL SOLC**

Quina proposta tan bona, la de solcar les lletres. Perque també les llastres d'escritura que ferixen el blanc paper, rectes i concises, anant a la metàfora senzilla, són com els solcs que trencaren el guaret, per a estovar la terra i obrir un acomodo a la llavor per si, sembrant, demà verdeja espiga de profit; com els camins de la mar blava, marcats per la bromera blanca, quan la popa del barco deixa darrere cavallons d'ones que facilitaren el descórrer de la nau, tot de modo tan natural.

Noble és la missió del llaurador que pren l'esteva, en mà ferma ans d'ataüllar l'horisó, per a que la ralla li ixca recta i enfila el pensament quan sembra esperança de collita, redó, definit i útil; com la de l'escriptor que ferix de negre, per a empiular idees que quallen accions quan la lectura les dignifique.

Per això, als qui nos volem escriptors i som feliços de fer allò que nos agrada, formant majorment en la AELLVA, lo qual significa ser amadors de la lliteratura valenciana, sense afanys de lucre ni professionalisació que lligue o dirigisca les nostres plomes, nos convé anar al solc, sempre que embastem un pensament digne de ser participat, treballat, arredonit o simplement gojat en produir-lo, obrint recta ralla en la que sembrar. I saber que cada nou solc, quan vingues de tornada, tapa la llavor que deixares caure, soterrant-la per a guardar-la i facilitar que en son dia, al podrir-se, traga grill. Per a marcar els camins a la lliteratura nostra, per a millor aprofitar les corrents idiomàtiques en les que els valencians de sempre nos expressàrem, per a posar-li proa a la despersonalisació que nos ataca, per a no deixar morir inanimat el cabal de lèxic en perill de suplantació, per a crear bon material que permeta fer normal lo que devia ser normal: que els valencians parlàrem, escriguérem i llegírem en valencià. No permetent que foren uns atres els qui, interessada i dominadorament, nos imponguen lo que ad ells els convé i que tantes voltes sense penyora ni justificació estem consentint-los, com si el pes de la nostra lliteratura i la nostra història, tan quallat i estimat, fora apenes una palla que ponent o tramontana agranen.

És la nostra responsabilitat. I devem convertir-la en el nostre goig, al conscienciar-nos i actuar en conseqüència. No depén dels demés: societat, política, moda... Cadascú pot aportar, triant i mimant les pròpies llavors a sembrar, procurant dia i hora sense falta per a mamprendre i fer les

ralles oportunes. No destorbant-se en paranys que hi ha qui envisca per a distraure'ns, no permetent que la perea mane de la pròpia voluntat, fent abstracció i esporgant d'allò que siga innecessari, per a que sure garbellat i net el blat per al demà. Tot això i la constància de tornar al solc cada dia. Sense que nos pese el fracàs d'ahir, la dificultat quotidiana i plantant-li cara al núvol que nos amence, perque davant del paper sempre hem d'estar a soles. No nos valen intermediaris, ni excuses: al blanc de la purea, or del gra, sanc d'esforç i blau del cel.

Jornades dels escriptors 2010

València ciutat, del 8 a l'11 de novembre

VIAGERS, AVENTURERS I DESCOBRIDORS VALENCIANS

Com és tradicional cada any, l'**Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana** organisa este més de novembre les *Jornades dels Escriptors*. En les *Jornades* d'enguany podrem conèixer l'obra i la personalitat d'alguns dels fills il·lustres de València, des de la seua vertent de *viagers*, *aventurers* i *descobridors*, posant a l'alcanc dels assistents un mós de la nostra història. Per a complir este objecte, les jornades contarán en professors universitaris, escriptors i professionals de les disciplines que es tractaran en les diferents ponències.

Dies:

Les *Jornades* se realisaran des del dilluns 8 de novembre fins al dijous 11 del mateix més.

Lloc:

Biblioteca Valenciana *Nicolau Primitiu*. Monasteri de Sant Miquel i els Reis (Avda. de la Constitució, 284 · València ciutat).

Transport públic:

EMT València: línees 16 i 36 (parada en la pròpia Biblioteca).

MetroValència: línea T6 (parada *Sant Miquel dels Reis*, a 190 metres).

Programa de les Jornades:

Dilluns 8:

Conferència inaugural.

- *Viage, descobriment i lletra*. Per **Felip Bens**. Editor i escriptor.

Dimarts 9:

- *Joanot Martorell. La vida com hauria de ser*. Per **Josep Vicent Miralles**. Escriptor.

- *Expulsió i viages del jesuïta Juan Andrés.* Per **Manuel Bas Carbonell**. Membre del Consell Valencià de Cultura.
- *Els viages en els estudis d'Història Natural de Rodrigo Botet.* Per **Vicent Trescolí**. Historiador.

Dimecres 10:

Taula redona.

- *Jorge Juan. Marí, científic, espia, diplomàtic.* Per **Antoni Atienza**. Historiador i escriptor.
- *Francesc Xavier de Balmis i la Real Expedició Filantròpica de la Vacuna.* Per **Francesc Tarazona**. Mege i escriptor.

Dijous 11:

Taula redona.

- *Els viages de l'exili i la lliteratura de Max Aub.* Per **Vicent Ramon Calatayud**. Membre del Patronat de la Fundació Max Aub. President d'Honor de l'Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana i Acadèmic de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana. Escriptor.
- *Tomàs de Súria. Antropologia i etnografia en l'obra d'un valencià il·lustrat en l'Expedició Malaspina.* Per **Carlos Gener**. Mege. Professor de l'Universitat Cardenal Herrera i de l'Institut d'Humanitats Àngel Ayala. Escriptor.
- *Tòpics i no tan tòpics sobre València i el caràcter valencià.* Per **Daniel Sala**. Escriptor, etnòlec i Acadèmic de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana.

Voro López Verdejo

Acadèmic i Director de la **Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes**
de la **Real Acadèmia de Cultura Valenciana**

El text que segueix constituïx la *Presentació* inclosa en el *Diccionari General de la Llengua Valenciana*, obra de l'autor i que serà editat per la **Real Acadèmia de Cultura Valenciana**. Sent immediata ya l'aparició d'esta obra fonamental per als estudiosos i conreadors del nostre idioma, la **Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana** agraïx a **Voro López** que siga a través d'estes pàgines on s'alvance als llectors, en primícia, estes lletres.

La primera edició del *Diccionari General de la Llengua Valenciana* contarà en una tirada llimitada, per la qual raó és convenient realisar de bestreta la seua reserva. Per ad això pot posar-se en contacte telefònicament en la **Real Acadèmia de Cultura Valenciana** (96 391 69 65) o a través de la seua pàgina web (www.racv.es). Els qui alvancen la seua encomana fruiran d'un descompte en el preu final de venda de l'obra i l'enviament debades.

A PROPÒSIT DE LA PUBLICACIÓ DEL **DICCIONARI GENERAL DE LA LLENGUA VALENCIANA**

Els valencians sempre hem tingut una consciència idiomàtica clara, la nostra llengua, la llengua valenciana, és una llengua neollatina, en un substrat ibèric determinant, que evolucionà a partir del llatí vulgar en terres valencianes que, com les atres llengües peninsulars, primer conegué una aportació germànica i més tart una intensa arabisació durant la dominació musulmana peninsular i que, en major o menor mida, es mantingué pels mossàraps valencians¹ fins a la conquesta de les terres valencianes per Jaume I², moment en que experimentà una aportació definitiva per part dels nous pobladors procedents d'Aragó, Catalunya, Occitània, Navarra, Castella... sense oblidar que existien jueus i àraps en el territori i que convixqueren llarc temps en la població cristiana dominant. Des dels seus inicis i a lo llarc de la seua història la llengua valenciana anà rebent i assimilant aportacions constants de moltes atres llengües veïnes, puix

¹ No solament s'hauria de tindre en conte als mossàraps que vivien en terres valencianes, sino també als que en els sigles X i XI fugiren de les guerres civils del Califat de Còrdova cap a terres catalanes i aragoneses i als que degut a les invasions almoràvits i almohades dels sigles XI i XII també ixqueren de terres valencianes cap a territoris cristians limítrofes. Segons alguns historiadors i lingüistes els mossàraps desaparegueren de terres valencianes, cosa poc provable, pero ningú no nega l'existència d'estos mossàraps i allà a on anaren durien la seua llengua romànica que influiria en les zones veïnes d'adopció, com ho feu el seu art i artesanía, i que en repoblar-se el Regne de València tornarien o no els descendents dels mossàraps, pero les característiques lingüístiques que exportaren serien importades i per tant no serien del tot alienes.

² No caldria mencionar lo infantil –o mal intencionada– que supon la teoria sobre la repoblació del Regne de València que situa als repobladors catalans en la costa i als aragonesos en l'interior, de manera que l'interior parla castellà i la costa valencià; no obstant, com encara ve repetint-se en alguns cíclics, apuntem dos idees: la primera és que els aragonesos no parlaven castellà i la segona que, sent la conquesta de terres valencianes una iniciativa aragonesa motivada, entre unes atres coses, per la necessitat de tindre Aragó una eixida a la mar, no és lògic que els aragonesos s'assentaren en les terres de l'interior.

les terres valencianes són terra de pas i han experimentat sempre un aluvió de pobladors de diferents territoris, lo qual li ha anat donant una fisonomia particular i característica. Esta idea de definir la llengua valenciana com una llengua d'orige llatí, però influïda per moltes altres diverses llengües, no és nova i ja l'expongué Francesc Eiximenis, un català naixcut en Girona sobre el 1340 i afincat en València, en la seua obra *Regiment de la Cosa Pública*³ de 1383, dedicada als Jurats de la ciutat de València, a on parlant de València diu. “*Aquesta terra ha llenguatge compost de diverses llengües que li són entorn, e de cascuna ha retengut ço que millor li és, e ha lleixats los pus durs e los pus malsonants dels altres, e ha pres los millors, e no res menys, trobarets dins aquesta beneïta ciutat que us pot ensenyar les principals llengües del món, així com són llatí, hebraic e morisc...*”. Dos sigles més tard esta idea torna a ser manifestada pel borrianenc Martí de Viciano en el seu *Libro de las alabanzas de las Lenguas hebrea, griega, latina, castellana y valenciana*, editat en València en 1574, que explica l'orige del valencià parlant de la conquesta del Regne de València per Jaume I de la següent manera: “*Como el Rey y los de su casa y corte y muchos de sus vassallos, hablaban lengua de Provensa y de Limós, aquella como a más común prevalescíó, pero non sin grande mixtura de otras lenguas, y todo en junto fue nombrada Lengua limosina, con la qual tenemos escripto [...] libros que nos dan testimonio de aquella primera lengua.*”

Sobre el nom de la llengua dels valencians molt s'ha escrit des de que el nacionalisme català, en ple segle XX, inicià un intent d'anexió d'alguns territoris de l'antiga Corona d'Aragó com són València i les Illes Balears, basant-se en una hipotètica llengua i cultura comunes: la llengua i la cultura catalanes; però esta intenció expansionista topà de ple en una consciència llingüística valenciana que considera que la llengua valenciana és pròpia, diferent i diferenciada de la catalana, com diferent i diferenciada és la cultura valenciana, base d'una nacionalitat valenciana històrica. De fet, des dels orígens del Regne de València, mai no se li ha donat a la llengua valenciana el nom de català; ha rebut moltes denominacions: *romanç*⁴, *vulgar*, *vulgada llengua materna valenciana*, *vulgar llengua valenciana*, *ydiomate valentino*, *valentino idiomate*, *llengua plana valenciana*, *valenciana prosa*, *valentina lingua*, *vulgar valenciana*, *valentinum*, *lingua vulgare valentina*, *vulgar valencià*, *idioma valencià* o simplement *valencià*. Però la denominació que més es repetix durant tots els temps fins a hui és la de *llengua valenciana*, nom que li donaren els clàssics valencians en un Sigle d'Or que conseguí un prestigi

³ Joanot Martorell, un segle més tard, en la seua novel·la *Tirant lo Blanch*, parlant de la ciutat de València, en un context que ací no ve al cas, diu que està “*poblada de moltes nacions de gents, que com se seran mesclats, la llavor que eixirà...*”

⁴ Nom que rep el valencià en els *Furs del Regne de València*, que foren escrits originàriament en llatí i posteriorment arromançats, és dir, traduïts al romanç “*Aquest fur adoba e romança lo senyor rey*”; en ell podem trobar més de cent voltes esta expressió “*arromançat per lo senyor rey*”, i en ells es parla clarament de romanç quan es diu: “*Los iutges en romanç diguen les sentències que donaran...*”. El nom de romanç perdurà algun temps fins a ser substituït definitivament per la denominació *llengua valenciana* o *valencià*; no obstant, encara coeja en un autor del segle XV com Jaume Roig, que en la seua obra el *Spill* diu que: “*Serà en romanç, / noves rimades, /al pla teixides, / de l'algemia / e parleria / dels de Paterna, / torrent, Soterna...*”

internacional. Hui en dia el seu nom oficial és *idioma valencià*, segons l'Estatut d'Autonomia, el qual es referix també al valencià com a *llengua*. L'Estatut és una Llei Orgànica i arreplega el sentir majoritari del poble valencià sobre el nom del nostre idioma, cap llei inferior o institució pot donar oficialment un nom diferent a la llengua dels valencians⁵.

L'única denominació que els valencians hem acceptat com a sinònima de *llengua valenciana*, en un context poètic o romàntic durant els segles XIX i XX⁶, és la de *llengua llemosina*, utilitzada en molts casos com a sinònim de llengua antiga, llengua clàssica o dels nostres antepassats. L'explicació està en la consciència, més o manco clara, que entre una èlit cultural valenciana es tenia de pertànyer el valencià a un diasistema llingüístic superior occitanorromànic⁷. Aixina és, el valencià, la llengua valenciana no únicament està directament emparentada en el català i el mallorquí, com el nacionalisme català vol fer vore⁸, sino també en el llenguadocià, el provençal, el llemosí... pero la valenciana és l'única que dins del diasistema tingué un Sigle d'Or, el sigle

⁵ Curiosament la Llei 7/1998, de 16 de setembre de la Generalitat Valenciana, de Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua [1998/7973] diu en un preàmbul tendenciós: “*El nostre Estatut d'autonomia denomina 'valencià' a la llengua pròpia dels valencians, sense que tinga caràcter excloent. L'esmentada denominació 'valencià', i també les denominacions 'llengua pròpia dels valencians' o 'idioma valencià', o atres, avalades per la tradició històrica valenciana, l'us popular, o la llegalitat vigent, no són ni han de ser objecte de qüestionament o polèmica. Totes servixen per a designar la nostra llengua pròpia...*”. Puix no, perquè la denominació no és valencià en l'Estatut, la denominació és idioma valencià, i sí, sí té caràcter excloent, perquè en cas contrari ho diria l'Estatut. Sobre les denominacions que aporta el dit preàmbul és curiós que una de les més “*avalades per la tradició històrica valenciana*” de *llengua valenciana* no siga mencionada, es silencia i s'afeg que totes servixen per a designar la nostra llengua pròpia, intentant esmenar una llei superior que no diu això.

⁶ Ya molt abans dins i fòra de terres valencianes se li donava el nom de *llemosí* a la llengua valenciana; posem l'exemple de Jorge de Monte Mayor en la seua obra editada en Madrid en 1579 *Las obras del excelentissimo poeta Ausias March, Cavallero Valenciano. Traduzidas de lengua Lemosina en Castellano...* Vicent Mariner traduí al llatí els poemes d'Ausias March i els edità en Tournon l'any 1633 dient: “*Ausiae Marchi ex vernacula prisca lingua lemonicensi que tunc valentini utebantur*”. En l'edició del *Spill* de Jaume Roig, feta en València l'any 1531 hi ha uns versos anònims que diuen: “*Criat en la pàtria que es diu llemosina / no vol aquest llibre mudar son llenguatge...*”. El borrianenc Martí de Viciania en el seu *Libro de las alabanzas de las lenguas hebrea, griega, latina, castellana y valenciana*, editat en València en 1574, també diu que en “*...lengua lemosina, con la que tenemos escripto el libro de la Leyes forales del Reyno, u las obras de Ausias March, y muchos otros excellentes libros que nos dan testimonio de aquella primera lengua*”; com es pot vore ya en el sigle XVI escomença l'idea de denominar *llemosí* a la llengua antiga, idea que es consolida en el sigle XVII, de fet Antoni Ortí en 1640 en la commemoració del *Siglo Quarto de la Conquista de Valencia* diu més o manco que la llengua valenciana s'havia de modernisar “*desterrant de ella les veus antigues per les quals la solien nomenar Llengua llemosina*”.

⁷ També fon denominada la llengua valenciana com a *llengua d'oc*, si be la forma *llemosí* o *llengua llemosina* fon la més utilitzada entre els lletraferits valencianistes, sense oblidar mai el terme *llengua valenciana*. Intelectuals com Teodor Llorente i son fill Llorente Falcó, Constantí Llombart, Miquel Duran, Adolf Pizcueta, Joaquim Reig, Almela i Vives, Antoni Igual i Úbeda... entre molts atres, parlaven de *llengua llemosina* o *llengua d'oc* referint-se al valencià. Associacions com Lo Rat Penat, València Nova... i periòdics o revistes com *Acció Valenciana*, *El Camí*, *La República de les Lletres*, *Proa*... també parlaven de *llemosí* o *llengua llemosina* per a referir-se al valencià, per la consciència que tenien de que la llengua valenciana pertanyia a un sistema llingüístic que s'estenia més allà dels Pirineus.

⁸ En este punt, la nomenada llei de creació de la AVL, l'institució que es suponia que anava a resoldre el conflicte llingüístic valencià, torna a ser tendenciosa i s'adherix a les teories del nacionalisme català que, contra els criteris històrics, llingüístics i científics, trenquen teòricament el diasistema occitanorromànic separant el català, valencià i mallorquí del seu sistema llingüístic, tal com proposgué l'ingenier Pompeu Fabra en els anys trenta del sigle XX, postura que responia als interessos polítics i econòmics de la burgesia catalana del moment. Dit preàmbul diu: “*El valencià, idioma històric i propi de la Comunitat Valenciana, forma part del sistema llingüístic que els corresponents Estatuts d'autonomia dels territoris hispànics de l'antiga Corona d'Aragó reconeixen com a llengua pròpia*”, diu ben clar *territoris hispànics*, conscients de que es deixen fòra Occitània.

XV, en una producció lliterària quantiosa i d'un reconegut prestigi mundial, de manera que el valencià marcà la norma llingüística a seguir per tot el diasistema⁹, norma que el català acceptà tant a nivell oral com a nivell escrit fins a la moderna proposta ortogràfica i gramatical de l'ingenier català Pompeu Fabra que, encara que adaptant-la al català modern de Barcelona o barceloní, segueix sent en gran part la valenciana del segle XV, d'ací l'abisme entre el català parlat i escrit i la proximitat entre el valencià parlat i escrit. Este Sigle d'Or valencià també consolidà per a sempre la denominació *llengua valenciana*¹⁰.

Aquells que actualment busquen i rebusquen un cas històric en que un valencià haja denominat a la nostra llengua com a català han fracassat sempre; no obstant, no volem deixar passar la cita que tant agrada als anexionistes i al catalanisme; es tracta d'un sermó del valencià sant Vicent Ferrer i que forma part del sermó *Fferia V^a* en el que es pot llegir: "*Vosaltres de la Serrania, qui estats enmig de Castella e de Cathalunya e per ço prenets un vocable castellà e altre català. La nostra vida es al mig: dessus es la gloria e dejus es infern...*". Algú ha intentat fer creure que com sant Vicent Ferrer nomena la Serrania el sermó anava destinat als serrans valencians, pero esta "Serrania" és una de les tres governacions d'Aragó des de 1348, formada per Calatayut, Daroca, Terol, Ariza i Cetina, no és una part del territori valencià. Per una altra banda sabem que el sermó és del 15 de setembre de 1414 i que en esta data sant Vicent estava fora del Regne de València, travessant la Serrania camí de Saragossa, a on aplegà l'1 de novembre.

Els valencians mai no hem tingut una consciència dialectal, sempre ha existit entre nosatres una consciència llingüística de ser el valencià una llengua pròpia i diferenciada. Precisament per açò hem dotat al valencià, a lo llarg dels temps, d'obres gramaticals i lexicogràfiques realitzades per i per a valencians; esta és la millor prova de la consciència idiomàtica. Aixina puix, creem necessari parlar un poc d'estes obres, a l'hora que este diccionari es suma ad elles i expressa la

⁹ Les propostes ortogràfiques actuals, tant la de l'Institut d'Estudis Catalans per al català, acceptada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua per al valencià, com la de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, que propon una ortografia pròpia i diferenciada per al valencià, són hereues de la llengua valenciana del segle XV; totes les grafies que uns i altres proposen o utilisen estan en les texts valencians de March, Martorell, Corella, Canals, Roig, Fenollar, Gaçull, Isabel de Villena...

¹⁰ Constantment es troben traduccions en els sigles XIII, XIV, XV, XVI... del llatí o castellà a la llengua valenciana, i no és estrany trobar també obres d'escriptors occitans, catalans o mallorquins traduïdes a la llengua valenciana. Joan Costa nos dona notícia d'una Bíblia escrita en llemosí d'un tal Llagostera que volia imprimir-se en València en 1477 "...e perque havia gran treball en mudar los vocables llimosins a la llengua valenciana, cessà de fer dita corecció". Recordem l'obra del mallorquí Ramon Llull *Blanquerna*, que en 1521 fon "... Traduït y corregit ara novament dels primers originals: y estampat en llengua valenciana...", igualment l'obra *Llibre d'oracions*, del mateix autor mallorquí, que en 1521 fon "...Traduït: y corregit ara novament dels primers originals en llengua Valenciana...". Autors catalans escrivien en llengua valenciana, com Francesc Eiximenis, que en 1507 edita en Barcelona *Art de ben morir* i diu: "...he delliberat traurel segons la possibilitat del meu pobre entendre en llengua valenciana...", o el català Jeroni Amiguet que en 1502 edita *Sinonima variationum sententiarum* dient: "...ex italico sermone in valentinum...", pero l'exemple més cridaner és el del valencià Antoni Canals, que ya en 1395 traduïx el *Valerio Maximo*, segons les seues paraules: "...tret del latí en nostra vulgada llengua materna Valenciana axí com he pogut, jatsessia [encara que] que altres l'agen tret en llengua cathalana, empero com lur stil sia fort larch e quasi confús..."

voluntat d'una immensa majoria de valencians de voler que el valencià seguixca sent una llengua independent i viva¹¹.

Una de les primeres obres lexicogràfiques valencianes és el *Llibre de concordances* de Jaume March de 1371, seguit pel *Liber elegantiarum* de Joan Esteve de 1489¹² o les famoses *Regles* de Bernat Fenollar, obra de purisme lingüístic, escomençades per l'autor sobre el 1415¹³. No volem estendre-nos massa en les quantioses obres lexicogràfiques dels segles XVI i XVII, que no es poden considerar autèntics vocabularis perquè són obres destinades a l'ensenyança del llatí, a facilitar la seua traducció al valencià o són glossaris molt específics d'una disciplina, alguns acompanyen a una obra per a aclarir lo que es denominava 'vocables obscurs'¹⁴ o els arcaismes i formes en desús que en ella apareixien. Es pot destacar entre ells el vocabulari valencià-castellà que Juan de Resa realisa per a acompanyar a l'edició que en 1555 fa en Valladolid dels poemes d'Ausias March en versió valenciana; també en 1557, a petició dels Jurats de la ciutat de València s'edita la *Crònica de Jaume I* acompanyada d'una "*Taula de les paraules difícils que's troben en la Chrònica del invictíssim Rey en Jacme, axí Llemosines com Aràbigues, com Franceses, e declaració de aquelles*".

En el segle XVI es realisaren una sèrie de gramàtiques valenciano-llatines per a estudiants valencians que solen dur vocables valencians o oracions en valencià en la seua correspondència llatina, de manera que s'acosten a lo que hui entenem per vocabulari bilingüe. Una d'elles és de Bernat Vilanova, publicada en València en 1500, en el títol *Notes ordenades per lo reverent mestre Bernat Vilanova, alias Navarro*, l'obra està dedicada a Joan Esteve, prova evident de que l'autor coneixia el *Liber Elegantiarum* i de que l'utilisa en el seu treball. S'ha de tindre present la gramàtica valenciano-llatina de l'alcoyà Andreu Sempere, que duya per títol *Andreae Semperi, valentinii alcodiani, doctoris medici, Gramaticae latinae Institutio*, que conegué més de trenta edicions del segle XVI al XIX. En 1572 Miquel Ferrer, de la localitat valenciana d'Almenara, edita en Lleida un *Metodo y Art molt breu, en romanç y molt clar pera aprendre la Gramatica de la Llengua Latina*. En 1586 el valencià Jeroni Burgués edita en Barcelona la *Taula sumaria de tota Art de la conjugació dels verbs y us dels gerundis y participis, facil y necessaria per als estudiants qe volen llatinar ...*

¹¹ Les paraules de Joshua Fishman en la seua obra *Sociología del lenguaje*, parlant de llengües i varietats lingüístiques són molt significatives quan diu que "*La disponibilitat de diccionaris i gramàtiques es pot prendre com un índex segur de que una varietat concreta és realment una llengua*".

¹² S'ha de tindre en conte que encara que el *Liber elegantiarum* es publicà en Venècia en 1489, és una obra de 1472, com consta en la dedicatòria que Joan Esteve fa de l'obra al seu amic i professor de medicina Ferran Torrella. D'esta manera el *Liber* és anterior al *Universal Vocabulario* d'Alonso de Palència de 1490, al *Lexicon* (llatí-castellà) de Nebrija, publicat en 1492, i al *Vocabulaire* del francès Loys Garbin, editat en Ginebra en 1487.

¹³ El manuscrit que nos ha aplegat de les *Regles* és de Girona i es tracta d'una versió del barceloní Jeroni Pau (?-1492), per lo que no es pot considerar netament valencià.

¹⁴ Sobre este tema es pot consultar López i Verdejo V. "La lexicografia valenciana dels segles XVI i XVII: El vocabulari valencià-castellà de Juan de Resa" en *Els poemes d'Ausias March. Edició de Valladolid 1555*. RACV. València 2002.

En el segle XVII destaquen uns glossaris bilingües valencià-llatí, destinats als notaris, com el manuscrit que sense data fixa du per títol *Vocabulario ú Onomasticón de Voces de derecho Patrio conocido por Fueros de Valencia que por su dificultad u obscura comprensión hasen presisas de su explicación para inteligencia de los Estudiosos y contracción en la Práctica*. Por Gaspar Gil Polo, Abogado desta Ciudad [València], augmentado por el doctor Josep Lop, que no es publicà fins 1945. D'entre uns atres glossaris destaca el de Joan Vicent d'Exulve, editat en València en 1643 en el títol *Preclaræ Artis Notariæ*.

En el segle XVIII trobem la figura del notari valencià Carles Ros (1703- 1773) que, entre moltes atres obres dedicades a la llengua valenciana¹⁵, edità en 1739 el *Breve Diccionario Valenciano-castellano* i en 1764 el *Diccionario Valenciano-castellano*. També podem nomenar l'existència entre els manuscrits de Manuel Joaquim Sanelo (1760-1827) d'un diccionari compost de dos parts: *Ensayo de Diccionario de Lemosín y Valenciano antiguo y moderno al castellano* i un *Diccionari Valencià-Castellà*. Justo Pastor Fuster en 1827 escriu un *Breve vocabulario valenciano y castellano de las voces más oscuras y antiguas* i els lèxics bilingües de Josep M^a. Cabrera, Miquel Rosanes o Luís Lamarca en el seu *Ensayo de un diccionario Valenciano-castellano* de 1851, encara que tenien com a finalitat l'ensenyança del castellà als chiquets valencians. Pero en el segle XIX la lexicografia valenciana conegué obres ben importants com la de l'advocat valencià Josep Escrig i Martínez *Diccionario Valenciano-Castellano* de 1851, que el reeditarà en 1887, augmentat i corregit per Constantí Llombart. En 1891 Joaquim Martí Gadea escomençà a editar el seu *Novissimo Diccionario General Valenciano-Castellano* que aplegà a tindre 1976 pàgines.

A cavall entre el segle XIX i XX trobem la figura del farmacèutic i escriptor Josep Lluís Nebot i Pérez, que en 1894 escrigué l'obra titulada *Apuntes para una Gramàtica valenciana popular*, i en 1910 el seu *Tratado de ortografía valenciana clásica*. A principis del segle XX destaca la figura del filòlec valencià de Benimarfull Lluís Fullana i Mira que entre moltes atres obres, com les *Normes Ortogràfiques* de 1914, la *Ortografía Valenciana* de 1932 o la *Gramàtica Elemental de la Llengua Valenciana* de 1915, edità en 1921 un *Vocabulari Ortogràfic Valencià-Castellà*. Tanquen el segle XX una bona quantitat de gramàtiques, ortografies, flexions verbals, diccionaris valencians i material didàctic o informàtic com el *Corrector Ortogràfic Valencià*,

¹⁵ S'han perdut el *Diccionario Valenciano-castellano de voces polysyllabas* i el *Diccionario Valenciano-castellano, único y singular de voces monosílabas*, abdós de Carles Ros, dels quals nos dona notícia J.Vives Ciscar en el seu article "Los Diccionarios y Vocabularios Valencianos" (València 1882). Entre les obres lexicogràfiques desaparegudes es troba el *Diccionario Castellano-Valenciano* de Gregori Mayans i Ciscar, del qual també nos parla Vives Ciscar en l'article adés citat i que era una obra en unes 30.000 veus castellanen en les equivalents valencianes. Per a més informació consultar López Verdejo, V. "Introducció a la lexicografia valenciana". Série Filològica núm.13. RACV. València 1994.

editats per entitats com ara Lo Rat Penat, València 2000, la Real Acadèmia de Cultura Valenciana o editorials com Paraval o L'Oronella.

Les interferències llingüístiques que ha patit el valencià no són totes modernes. Ya en 1502, Jeroni Amiguët, natural de Tortosa, publicà en València *Sinonima variationum sententiarum eleganti stilo constructa ex italico sermone in valentinum...* destinada als estudiants valencians de llatí, pero no podem deixar de tindre en conte l'orige català de l'autor a l'hora d'utilisar esta obra com a font lèxica. L'andalús Antonio de Nebrija edità en 1492 el *Lexicón* (llatí-castellà), i en 1507 es reedità en Barcelona una adaptació catalana (llatí-català/català-llatí), reeditant-se en 1522 i 1560, també es feu una edició trilingüe (llatí-català-castellà). Diversos autors afirmen que este *Lexicón* fon molt popular en València entre gent culta i escriptors, per lo que no podem dir que no s'utilisara a l'hora de confeccionar diccionaris o lèxics; segurament esta obra i el *Thesaurus Puerilis* del gironí Onofre Pou són els causants de que trobem formes no valencianes en lèxics i diccionaris valencians. Onofre Pou fon professor en l'Estudi General de València i edità en el cap i casal en 1575 el *Thesaurus Puerilis*, destinat, a l'igual que el *Liber Elegantiarum* d'Esteve, a l'ensenyança del llatí; l'autor deixa ben clar que: “*Està primer lo vulgar en llengua Cathalana y Valenciana, y después lo llatí*”, de manera que alguns lexicògrafs valencians posteriors copiaren del *Thesaurus* tant la forma catalana com la valenciana.

En èpoques més recents no sempre s'ha seguit un criteri d'estricta valencianitat llingüística a l'hora d'elaborar els lèxics o diccionaris valencians per diversos motius; en primer lloc perque la lexicografia és una disciplina relativament moderna i és ara quan tenim els mijos teòrics necessaris per a treballar en un procediment científic i molts treballs fonamentals que abans no existien, en segon lloc perque la teoria del diasistema llingüístic, més o manco desenvolupada o argumentada, sempre ha existit i alguns lexicògrafs valencians basant-se en l'idea de *l'antiga llengua llemosina* incorporaven vocables de tot el diasistema o copiaven paraules i definicions directament del castellà, sense seguir un criteri de valencianitat, com fa Josep Escrig i Martínez en el seu *Diccionario Valenciano-Castellano* a on diu: “*La costumbre ha valencianizado, digase, así la mayor parte de las voces de la lengua castellana, y esto me ha movido a adoptarlas en la redacción de este Diccionario*”; en esta obra es copia directament del *Diccionario de la lengua española* de la RAE, donant les definicions en castellà i realisant innumerables calcs semàntics d'esta llengua. Constantí Llombart augmentà considerablement l'obra d'Escrig i feu que el seu diccionari passara de 862 pàgines a 1231 dient que es tracta d'una “*...edición corregida y aumentada con un considerable caudal de voces...*”, pero este “*considerable caudal de voces*” l'extrau com ell diu de “*los tesoros encerrados en la literatura valenciana y los documentos públicos y privados, escritos en el idioma que hablaron en su infancia San Vicente Ferrer y Luís Vives*”, pero els documents que utilisà no procedien

únicament de València sino d'una atres territoris com Mallorca o Catalunya¹⁶, de fet esta edició de 1887 oferix un llistat d'un centenar d'obres que segons els autors “*debieran consultarse para el estudio de nuestra lengua*” i la mitat d'elles són d'autors catalans i mallorquins¹⁷; observant quines són les noves paraules o accepcions que apareixen podem comprovar que, mogut per un esperit de germanor i l'idea de la llengua comuna llemosina, Llombart copià, entre uns atres, part del *Diccionari de la llengua catalana* que Pere Labèrnia i Esteller, valencià de Traiguera afincat en Barcelona, publicà en 1839, el qual també utilisà el treball *Diccionari portàtil de les llengües catalana y alemanya*, que Eberhard Vogel publicà en 1911¹⁸. D'esta manera molts vocables catalans passaran del diccionari de Labèrnia a l'Esgrig-Llombart¹⁹ i d'este passaran alguns al de Fullana. Només d'esta manera s'explica que la forma catalana *tardor*, que només s'utilisava en unes comarques de Girona i que el català modern alçà a la categoria de forma estàndart, arraconant les formes patrimonials *primavera d'hivern* o *autumne*, aparega en els diccionaris d'Esgrig-Llombart o de Fullana. La tercera raó per la qual no es solia seguir un criteri d'estricta valencianitat llingüística és perque no existia un perill d'anexió o assimilació del valencià al català, com el que des de fa un segle es ve patint, sino un sentiment de bona germanor entre pobles germans a on no calia marcar diferències ni defendre lo propi o diferencial perque ningú no ho condenava i ningú no pretenia impondre lo seu.

Sobre els diccionaris valencians actuals podem dir que reflectixen les dos tendències existents. Uns següeixen un criteri de convergència en el català, i no solament utilisen la gramàtica i l'ortografia catalanes de l'Institut d'Estudis Catalans en la seua redacció, sino que donen entrada a tot el lèxic català i apleguen a ignorar les formes genuïnes valencianes o a remetre-les a les catalanes, dialectalisant el valencià; uns atres seguim un criteri d'independència llingüística i, utilisant la gramàtica i l'ortografia valencianes de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, seguim uns criteris de valencianitat llingüística. Fer un anàlisi de tots els diccionaris i vocabularis editats en terres valencianes durant estos últims anys seria allargar-nos massa, pero

¹⁶ El diccionari Esgrig-Llombart dona entrada a la paraula '*tan*' per a referir-se al *taní*, en esta definició: “*casca, corteza de roble molida, propia para el curtido de las pieles*”, copiant la paraula i la definició de l'edició que Benvingut Oliver feu de les *Costums de Tortosa*.

¹⁷ Un estudi detingut de les obres citades pot explicar l'aparició de vocables aliens en este diccionari valencià i en alguns posteriors.

¹⁸ La paraula '*talalà*' apareix en l'obra de Vogel, d'a on la pogué traure Labèrnia, pero no en el *Diccionari General de la llengua catalana* de Pompeu Fabra o uns atres diccionaris catalans o valencians; no obstant, reapareix en el diccionari d'Esgrig-Llombart, sense accent i definit com a “*Buen Juan ó Juan de buen alma. Hombre sencillo y fácil de enganyar*”, quan este significat és inexistent en valencià. La paraula aguda *serpol* apareix accentuada en l'Esgrig-Llombart *sèrpol*, copiant l'erro que Labèrnia havia comès en el seu diccionari, erro que copia Antoni Bulbena i Tosell en el *Diccionari català-francès-castellà*, que publicà en Barcelona en 1905, i també Fullana, que dona *sèrpoll* en el seu *Vocabulari ortogràfic valencià-castellà* de 1921, pero no Fabra, que dona *serpoll*, ni uns atres diccionaris catalans o valencians, llevat del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, que li dona entrada remetent-la a *serpoll* i el *Diccionari Ortogràfic valencià-castellà/castellà-valencià* de la RACV que fins a la seu tercera edició repetix l'erro.

¹⁹ L'Esgrig-Llombart i el Martí i Gadea copiaren paraules del *Diccionari de la llengua catalana* de Labèrnia a l'hora de fer la seua obra, com es pot comprovar quan diuen que *frontal* equival a l'adjectiu *pàlit*, perque Labèrnia escriu *pàlit* referint-se al substantiu *pali* (tapís frontal).

val la pena fer referència, per lo que representa, al *Diccionari Valencià* de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana de 1995, editat per la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana. A pesar que en el seu pròleg es diu que el diccionari “representa, sens dubte, la culminació d'un esforç fet per molts valencians” es tracta d'una còpia, incloent i repetint errors i tot, del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans de 1995, els autors d'este diccionari que es diu valencià ni s'han molestat, en molts casos, en canviar els exemples²⁰ que en algunes entrades es donen. En realitat, si fem un estudi un poc més profund, podrem vore que es tracta del mateix diccionari en lleus retocs i modificacions per a adaptar-lo segons siga el destinatari valencià o català.

Hui és necessari, si volem que el valencià sobrevisca com a llengua diferent, establir una autonomia i marcar les diferències en el català²¹, per a evitar la convergència llingüística, que propugna l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, i que donaria pas a l'assimilació i a un procés pel qual el valencià seria fagocitat pel català²². Tampoc creem, perquè aixina ho ha demostrat la pràctica durant les últimes dècades, que convergir en el català i adoptar el seu estàndart en terres valencianes favorisca la necessària identificació dels parlants en la llengua, ya que la dita convergència en realitat dialectalisa al valencià i, per tant, ni el dignifica, ni ajuda al necessari procés de recuperació de l'idioma en tots els usos. Per això este *Diccionari General de la Llengua Valenciana* vol ser un pas més en una clara direcció d'independència llingüística i dignificació de la genuïna llengua valenciana, alçant a la categoria de norma totes aquelles característiques llingüístiques pròpies i diferencials que té el valencià dins del seu diasistema i del conjunt de les llengües romàniques.

²⁰ Si el *Diccionari de la llengua catalana* posa en l'entrada de “canyaret” l'exemple “Armaren un canyaret perquè no hi estaven d'acord”, el *Diccionari Valencià* diu “Armaren un canyaret perquè no hi estaven d'acord”. Si u posa en enganyar l'exemple “T'ha enganyat la semblança, el color, l'olor” l'atre posa “T'ha enganyat la semblança, l'olor, el color”...

²¹ Fon Miquel Adlert Noguerol qui en 1977 reprenia esta tendència en el seu llibre *En defensa de la llengua valenciana*, editat en València per l'editorial *Del Sénia al Segura*. El primer capítol du un títol ben aclaridor, es titula “Caic en l'engany del catalanisme i me n'ixc” —llàstima que uns atres contemporàneus seus no feren lo mateix—. El llibre marcarà de nou el camí a seguir en la revalencianisació de la llengua.

²² De nou Joshua Fishman, en l'obra ya citada diu que “quan les llengües pareixen completament semblants entre elles fonètica, lèxica i gramaticalment, pot resultar de gran interès establir la seua autonomia mútua, o a lo manco de la més dèbil respecte a la més forta”. Fishman, segurament sense saber-ho, està parlant del nostre cas, i afeg que “A on no s'establixca tal autonomia podria ocórrer que una no fora més que un dialecte (o varietat regional) de l'atra”.

Antoni Atienza i Peñarroja

VAIG VORE CÒM EM GIRAVA LA CARA

Vaig vore còem girava la cara, i vaig sentir els seus tacons colpejar l'acera, rítmicament, com un tambor de joguet. Vaig vore la seua esquena, eixa esquena que tensava el teixit de la brusa, que tantes vegades havia llaurat en els meus dits. Era l'adeu. El tancament d'una relació que havia cregut immortal, i que ara redolava per la costera de la meua desesperació. Tenia la boca seca, i els ulls humits. No tenia forces per a perdre-la de vista, per a deixar de vore manejar-se pendularment aquell cul que, ara ho pensava millor, mai havia vist en pell viva.

Baixí el cap. Quan torní a alçar el cap, ya no estava. Havia desaparegut de la meua vida, per segona vegada. La primera vegada, la boca em sabia a cendra. Ara, la sentia plena de vi florit. Els anys no m'han ensenyat res, en definitiva, vaig pensar. Tenia que haver-ho previst. Ya no era el jove net que havia segut trenta anys arrere, quan el món em somreïa, i el sol lluïa a soles per a mi.

Llavors, m'havia enamorat d'ella fins als ossos. Millor dit; m'havia enamorat del seu somriure, de llavis rosats i fins oberts damunt d'unes dents perfectes. Un somriure de dòna que amaga secrets i confidències. El somriure de l'adolescència tardana o de la joventut primerenca. La seducció feta somriure. Eixe era el seu somriure. Em vaig enamorar fins als ossos.

No em vaig donar conte de quànt m'havia enamorat, fins que l'història es va acabar. Vesprada d'hivern vell, cel de plom, mans en les bojaques. Caminada cap a cap de lloc, fins que em va mirar, i em digué:

— Em case.

Yo sabia que tenia nóvio, un nóvio formal, un nóvio d'eixos que tenen sempre les chiques més guapes. Un nóvio dels que treballen i tenen diners en la cartera, un nóvio interessat pel fútbol i les discoteques de moda. No com un servidor, un estudiant que encara feya deures i no tenia un clau, ni una clau. Un servidor no podia ser nóvio, perquè no tenia *estatus*. Un estudiant no podia

ser més que lo que era: un estudiant, és dir, un jove a qui tot lo món mirava com un chiquet gran.

Dins de mi, em vaig trencar. Sempre havia pensat que les coses en el seu nóvio no anaven massa be. Millor dit, ho havia imaginat. Be, més clar, ho havia volgut imaginar. Ara, el nóvio tornava del fondo de l'arca a on l'havia soterrat, i tornava com el comte de Montecristo, ric, poderós, i disposat a emportar-se a la chica.

Em va allargar el targetó. Crema, lletra color chocolate, redoneta, elegant... No vaig poder llegir-lo, els ulls no miraven. Era com si m'hagueren desconectat per dins. Les purnes del circuit em cremaven dins del cor. L'impotència i la pena absorbiren la meua ànima dins d'un pou negre. Vaig sentir com el pit se m'afonava en dolor. Em costava respirar. Li torní aquella cartulina, que era el passaport de la meua infelicitat. Suaument, el tornà a guardar en el bosso, i quan es tancava la cremallera, vaig creure que damunt de mi corria una pesada llosa de marbre.

No recorde molt més d'aquell dia. El colp fon massa fort com per a poder gravar en la memòria lo que va passar en acabant. No la recorde alluntar-se de mi. No tinc eixes imàgens gravades en el meu cervell. I be que ho lamente. Lo que sí recorde, és que vaig decidir no oblidar-la.

I no la vaig oblidar. Pero València és molt gran, i li vaig perdre la pista. La vaig extraviar. Com desapareix una joia familiar, valiosa i estimada, deixant una calcigada en les entranyes. Com es pert aquella camisa que tant nos agradava, i que de sobte ya no tornem a vore. Com vola la bufa del chiquet pel cel del parc. Deixant dolor. Passaren les setmanes, que es convertiren en anys. La seua image m'eixia al pas cada vegada que travessava el seu barri. El banc de l'avinguda, l'acera de sa casa, la discoteca a on ballàrem. Tancava els ulls i la tornava a vore pujar al coche, en un vestit blanc que descobria unes cames llargues i sensuals, i en el somriure dibuixat en la cara.

La vida era com un dia de pluja. Fret, tristeia, humitat. A poc a poc, els detalls s'anaren barrant. Els ulls, ¿de quin color eren?, ¿cóm eren les mans?, ¿cóm duya les ungles? Lo que no podia oblidar era el somriure. Eixa manera tan especial de plegar els llavis i descobrir les dents. La mirada, entre carinyosa i irònica. ¿Cóm era la veu?, ¿cóm era la veu?. El cor se m'omplia de tristor, quan descobria que un detall havia desaparegut de la meua memòria. Ella s'anava enterbolint com una pintura vella. L'espill que guardava en el meu cor en la seua image, s'enfosquia, es clavillava, perdia claror. L'estava perdent.

Hi hagué un moment en el qual deixí d'ensomiar en ella. Llavors, l'ansietat em va dominar. De vegades la recordava en intensitat quan estava en la ducha. Eixe moment d'absoluta soletat em duya a pensar en ella, a intentar recordar cómo era, a reviure els moments d'absoluta felicitat

vixcuts al seu costat. Tornava a vore al cambrer encendre el ciri de la taula. Sentia novament les ones trencant en la plaja, aquella nit en la qual no em vaig atrevir a besar-la. L'aigua de València de la Malvarrosa buscava el seu sabor en la meua boca. Eixia banyat, per fora i per dins. Llàgrimes de silenci.

Durant anys, regirava les guies telefòniques, per si botava de les pàgines el seu nom. I més tart aparegué Internet. I la trobí.

La vaig tornar a vore, una vesprada de març, i creguí que el món es feya nou, com si Deu Pare haguera vingut en persona a refer-lo eixa vesprada. Una vesprada plena de flor, d'aromes de clavells i de pólvora. Plogué dins del meu cor, i la taranyina que em pensava trencada i desfeta, estava allí, lluenta, neta, plena de gotes que lluien com chicotets diamants de la rosada. L'amor estava intacte, com l'anell de la yaya que guardàrem en un calaix una nit d'hivern i ara tornava a aparéixer quan tot lo món l'havia oblidat.

Nos vàrem vore uns mesos, d'amagatall, un amor adolescent, fet de passió, ilusió, i besos furtats. No fon un amor adult, un amor en compromís, un amor en carn, un amor en costra. S'obriren sòtols que oloraven el ranci aroma de la culpa i del pesar. Esquelets en armaris que encara sagnaven per les ferides obertes. Velles històries que apunyalaven com ferros rovellats. Pero el meu amor per ella era més fort que la sanc i més dur que el ferro vell.

En acabant vingué el fantasma de la por, en la seua cara verda, o blanca, o grisa, que tots eixos colors té la por en la mà que la dibuixa. Por al pervindre, en la seua túnica coberta de la pols dels camins; por a la desesperança, en la cuiraca de ferro brunyit; por a la tortura, en la roba de camuflage per a perdre's pels cantons. I eixes pors entraren en el seu cor, que de la por al cor, a soles va una lletra, pero es busquen perque u és home i l'atre és dòna. I quan s'ajunten, es barregen com la mistela i la cassalla, com l'ou rollat, com la sanc i l'aigua, i ya no es poden separar.

La por a la pena, la por al rebuig, se la va emportar. I la vaig perdre. I vaig vore cóm em girava l'esquena, perque no vaig tindre forces per a mirar-la a la cara. Perque sabia que si veïa els seus ulls de color primavera, m'agenollaria per a demanar-li que tornara. Perque si sentia eixir una paraula dels seus llavis, se me trencaria l'ànima. Vos he mentit. No, no vaig voler mirar cóm em girava la cara. Si ho haguera fet, ara no estaria entre vosatres. No haguera pogut sobreviure a un fet així. No haguera volgut seguir caminant. El món, sense ella, ya és prou insoportable com per a damunt tindre que carregar, la resta de la meua vida, en l'ímage de cóm eixos ulls s'entretancaven i de cóm eixa boca es desdibuixava, o de cóm els seus cabells dansaven el ball de l'adeu, mentres em girava la cara.

Miquel Àngel Gascon Rocha

EL CARRER

Ya no aguantava més. El cos no li responia per a seguir el ritme dels seus companys de treball més jóvens que ella, de manera que va decidir donar per acabada la festa i anar-se'n a casa. Se'n va anar, això sí, despedint-se de tots els que trobava pel camí cap a la porta d'eixida, desijant-los al mateix temps, per última vegada, un Bon Nadal, encara que realment no sabia si molts dels seus companys la van entendre. Uns estaven realment alcoholisats, atres atordits per l'excessiu volum de la música i l'ambient estrident, i atres, encara que no ho confessaren, estaven en el mateix estat de cansament que el seu. En tancar la porta del *pub* darrere de sí, va sentir un cert conhort, encara que en respirar profundament buscant un aire menys carregat, l'humitat li va calar fins a les seues més amagades interioritats. Es va arropir en el seu propi cos buscant la seua calor interior. Es va cenyir l'abric en el cinturó de gran sivella metàlica. Es va rodejar el coll en una gran *bufanda* de llana. I es va posar els guants a consciència encaixant-los perfectament entre els seus dits, abans d'iniciar el camí de tornada cap a sa casa.

El *pub* estava en la zona antiga de la ciutat, junt al riu, per això l'humitat es fea més present en cada racó d'aquells carrers estrets adornats encara en alguns blasons heràldics i cornises renaixentistes hereus d'una història esplendorosa que només era part d'un letàrgic i silenciós recort col·lectiu. Precisament el silenci s'havia apoderat de la nit i només es trencava per l'estridència dels seus tacons contra el fret paviment de la reduïda vora remarcada entre bolarts metàlics.

Ara s'arrepedia en certa manera de no haver deixat el coche en un *pàrquing* pròxim, però li fea molta fredat entrar de nit en un aparcament públic. Era una situació que evitava sempre que sabia que tornaria sola, com resultaria previsible aquella nit, i per això, havia deixat el coche aparcant a una certa distància del *pub*. Preferia caminar lo que fora necessari a vore's atrapada per la fòbia al *pàrquing* en que s'havia convertit eixe temor iniciàtic i generalisat, encara que haguera de creuar casi tot el núcleu antic i els seus carrers apartats i foscs.

Caminava sense voler deixar-se dur pels temors propis d'eixa foscor i les llegendes que guardaven les parets pairals. Intentava embargar les pors genètiques per pensaments de tranquil·la quotidianitat, encara que la seua ment, com la de tots els sers humans, la dirigia cap als desassossecos eterns. En girar un cantó, va alçar el cap i es va trobar al principi d'un carrer

que ocupava la seua estretor per una bastida que adornava tota la frontera d'un edifici que amenaçava ruïna imminent. I de sobte, li va paréixer que ya havia estat allí. No a soles en eixe mateix carrer, cosa que era normal vivint en aquella ciutat i agradant-li passejar per la bohèmia i les botigues del barri, sino que tenia gravat en la seua ment eixe mateix instant en tota la seua càrrega de soletat, en tot el seu silenci, en tota la seua foscor. Estava segura que ya ho havia vixcut anteriorment.

No era la primera vegada que li ocorria una cosa pareguda, de fet havia llegit que no era un fenomen estrany; al contrari, a moltes persones els passava. Per això mateix no li va donar major importància, encara que sense arribar a donar més que dos passos, la va invadir una sensació d'intranquil·litat infinita relacionada en eixa mateixa situació. No podia saber perquè, pero eixe instant ya vixcut, la seua ment el relacionava en alguna cosa desagradable que l'inquietava. Va deixar de caminar. Va mirar nerviosa al seu voltant. En tot cas no va observar res estrany. Ni tan sol va vore a ningú. Respirà profundament, i de nou va sentir l'humitat penetrant-li fins a les entranyes. Potser per això va accelerar el pas.

La sensació de reviure eixe mateix moment segon a segon se li fea cada vegada més present. Al mateix temps creixia l'intranquil·litat que s'anava transformant en un sobresalt intern a cada moviment. Va decidir parar-se de nou per a cerciorar-se que no hi havia ningú, que tot estava aparentment tranquil. Pero a pesar d'això, impulsada per la por que recordava haver sentit en l'atra ocasió que havia vixcut eixa mateixa situació, va eixir corrent. Els seus tacons van resonar llavors aborronadors. Quan estava pròxima a girar el cantó va sentir un esclafit i va girar el seu cap lleument cap a on provenia el sò. Va observar una porta que s'obria impetuosament. La seua mirada es va congelar en eixe mateix instant. Ara ho recordava tot i va comprendre el sentit de la seua intranquil·litat. Pero no li va donar temps a reaccionar ni mínimament. Algú o alguna cosa que no es podia reconéixer des de l'exterior, la va atraure violentament cap a dins. La porta es va tancar també violentament, mentres una lleu airada d'humitat va recórrer el carrer solitari en un sospir, gelant l'espina dorsal de la foscor.

Obduli Jovaní Puig

DURÉ L' ARGILA

I

Quan la nit abaixa l'ombra, i s'emmaskara,
i embolcalla la terra, puja presagis de cendra,
i de sudaris.

Quan desdibuixa els perfils i el paisage es fa borrós,
boira dels jorns, i es fa aplec de conjurs
i d'aquellarres.

Quan s'avaloten els pits i es fan glatits desesmats;
quan s'ouen gemecs i clams, hores de rostres nafrats
acurtant dies intactes.

Quan el goig es fa angoixura, tàvega i estretura,
insinuació de l'hivern, abocador de sostralls,
premonició de l'alvenc.

Quan l'adés es fa memòria, rastoll de la soletat,
torrent en llàgrima viva, temença en fosca captiva,
en ferrolls l'ahir tancat.

Quan el temps puja rovells a la remor de les fulles,
lliurant prefacis d'un adeu que es fa tenebra,
com puja l'hedra, murs amunt, llepant la pedra,
deixant nues arrels, buidant despulles...

sent raores que em travessen engolides per la carn.

Quan recórrec cada dia mil calvaris de dolors,
pelegrí per l'ample món creuant dreceres,
com saurí buscant fondals a on soterrar les quimeres
que s'anuncien en auguris d'abstinències i amargors...

sent les hores que em rebugen, entemoses, fent-me escarn.

Quan em dol el pes dels anys com un suplici
prop ya l'hora insobornable de sentències,

quan a redòs del perdó busque refugi
redimint a genollons les penitències...
sent la sanc que en regallims, se'm va riuant per les venes,
cap al renc del combregar.
Quan la llum du esmortiments de corolari,
va enfosquint-se l'assucac enforfoguit del confí, vullc concloure,
sens aixar, l'itinerari, i saber perquè eres TU fi del meu fi...
sent la carn que en estalzims va fugint-me per gangrenes,
cap als sòtols del pesar.
Quan el jull dels anys ha fet desert,
eriàs de les hores vèrgens,
del silenci ha fet concert,
remelsos de les preguntes,
pomells marcits d'assussenes...
el temps que fuig pels penells,
que fa d'absències carrera
i nos buida els anganells,
s'endú la llum primicera,
declinant per les rostàries.

II

Hi haurà un alberc a on trobaré sutures,
un nort d'imans irrefusables,
més allà d'a on s'acovilen les paraules,
a on retroben solucions les conjectures.
Duré els delmes impagats en el sarnaig,
faré alfarràs dels desijos abolits,
duré les creus del dubte, la certea del saber
que no soc res,uré els oblits.
A l'esquena el sac del temps,
vençut l'ahir, buit el present,
l'interrogant d'un futur negre i silent.
Duré la vanitat feta careta,
costum de repetir gests i caraces,
la buida fantasia que m'apreta,
i el fals impostament de les lligaces.
Duré coltells clavats per mans amigues,

duré clavills, forats de centurions,
nafres obertes de germanors, duré traïcions,
garbells de promeses incomplides,
racons enverinats d'hores transides.
Duré el tió, duré la flama, la claror de la passió
que m'encén el negre gorc d'una popila,
el fanc de que estic fet, duré l'argila.
a image i consemblança de ta vital creació.
Duré gravats els recorts de les hores consumides,
duré greuges ablaürats en les costres de la pell,
cobejances ben monyides, les esperances solside
baix l'esquelet interior que bastix el meu cabdell.
Duré l'enchís d'eixe instant que s'ha detés,
l'esclat subtil d'una rosa, la simfonia del niu,
l'eloqüència d'una llàgrima, el trèmul furtiu d'un bes,
i la feble intimitat d'una gota de reixiu.
Duré la veu, la paraula, duré el verp, la consonància,
la pau de l'ànima neta, duré el somi del poeta,
i en abraç de conjunció, en rebuig de soliloqui,
resoldrem la discordança,
en les rimes del col·loqui que farem entre TU i yo.
TU que eres nuc de la fosca, cor de l'ombra, fòc del fum,
—la tenebra és l'orige de les clarors de la llum—.
TU que eres l'eix, la fillola, l'enclusa a on es forgen vents,
l'eternitat que desborda mides concretes del temps,
el pretèrit, el present, el futur inacabable
dels més vitals moviments, l'infinitut
que delita i assossega les urgències contingents.
En esparces de poeta t'ofrenaré dons i lloes,
pels retorns de l'oroneta, pel pa fonós redimit,
per la rotació dels astres, eixa eterna redundància
del dia que encén la nit; per l'harmonia de l'alba,
pel ritme, per la cesura, pel món que en gravitació
governes en mà segura; per la feblea del junc,
per l'intimitat d'un claustre, per deixar-nos en un llenç,
còpia exacta del teu rostre.
Per la sanc de la rosella, per la remor del llebeig,
pel blau i el vert de la mar, pels festons de la bromera,

per la calma, per l'oneig.
Pel milacre d'un verger, per la brevetat del llamp,
per la mística salmòdia del ciprer.
Per la luxúria de l'hort, per la castitat de l'erm,
pel revers de la medalla que amostra el teu nom imprés.
Per l'espill de la retina, per l'alternança del temps,
per l'òrbita del cometa, per l'orde del firmament,
per tot allò que concreta, el tot que has fet del no res.

III

L'ahir era un renc de primaveres en tropell.
Era un vol d'alénar lliure, cor a cor.
Un destall cafit d'estrenes en garbell,
a on glatir era un somriure, flor a flor.
Era un enchís obstinat, un trespol verge d'estreles,
era un èxtasis brodat, era un gom d'inassociable desig,
raig lluminós, sense ombries, eren iman les popiles,
insinuació la mirada d'assaborir clandestí.
I en un excés sensual, l'afalac de la bellea,
de fòc encenia els llavis, i el goig floria en les galtes,
d'alfàbegues i gesmils.
Vaig pel llom d'una quimera, al replanell de l'espera,
a les vores indecises a on afitar la frontera
de les hores fugidices. Duc les venes atapides de desfici,
duc un fret, duc un cilici, vixc un erm, creue un espai d'artifici.
Em fuig el fil de la veu rostària avall del silenci.
Se'm clou la memòria a baldes, el dol em rau per les goles.
D'aquelles llums, d'aquell esbós, d'aquell afany presentit,
a estes ombres, a este temps esglayat i descregut;
tèrbol el pretèrit, ya el demà inexorable,
a estes tenebres junyit.
D'aquell fòc, a este caliu, a estes cendres,
a este ribaç de les hores,
vèrtic de l'abisme, cingles de l'oblit,
a estos fangs, a estos tarquims.
Els ulls emigrants, perduts, la rima dissonant,
el vol alitrenat, les mans rugoses,

la llacor coagulada, cansades les paraules,
les nits emboscades, ya els dies desagraïts.
Més allà de la falç i les navaixes,
a on orbita la bellea, a on escriuen les orquídees,
sonets de color turquesa; i el jacarandà flambeja,
i celebren esponsalles, liris de vidres i aiguages.

IV

Que em facen corteig els reixius,
la saó de la pluja assossegada,
els sinuosos carcavons dels rius,
la lluna en galdufes voltada.
Que m'atemperen els vents,
el mestral i el xaloc,
el gregal i el llebeig
Que em sahumigue l'espígol,
la flor blancal del forment,
el sol de les margarites,
i el rosellar primerenc.
Les ombries dels roures
me solacen,
les almàixeres del verger,
els ciprers en oració,
la savina en la recosta,
les buganviles en flocs m'acaronen.
En les vespres que la llum desdenyen,
enjoliolat i vençut el dia,
a l'holocaust entregat;
quan les hores se despenyen,
ya del temps descadarsades,
en fugaç apostasia.
A l'alt, filen greques les falcies,
encenga el sol l'alcavor,
callen els fragors dels trons.
A baix, la mar, amainada,
sense marors ni ressaques,
brode randes en festons,

teixint bromeres de nacres.
Que les anelles colpegen
les portes de la justícia,
les alcoves del repòs,
en anunci d'arribada;
i en les murades del dol,
els ulls imploren conhort,
en precés d'unànims vocables.

V

Les absències m'arrosseguen, se m'obri l'entranya a gleves,
em plora la malfiança, els noms se m'omplien d'esqueles.
La nit, que era un forn d'albixeres, de llunes plenes d'argent,
ara divulga poregues. El pit, que era un lladre del plaer,
reclam furtiu del voler, ara és un aljup de morques,
d'arregles d'almoïner. El sol, que encenia el meu deler,
baixa ja els graons de la vesprada. El dol, que m'era anònim,
absent, rossega ja pel rebost de la mirada.
Els anys rauen els presagis, les veus sangloten sufragis
vora els mollons dels paisages. Les siges de la tristesa
acornen penitències en l'amargor de les llàgrimes.
L'orage, que es fa recialla, busca auxili en la paciència.
El cel ha clos, sega la dalla. La carn, eixuta, neulida,
busca el bastiment de l'os. En llaus d'íntima agonia,
de llarc suplici inclement, van dessucant-se les venes.
Salpasses de sanc carpida, mestall de grums i bromeres,
remelsen el sentiment. Ya és òrfena la gaubança.
I al darrer full de l'alé, li pregaré al marmessor,
que als epílegs del dolor escrivire una enyorança:
fer rimar pregons de fe, pels cantons de l'esperança.

Rafael Melià Castelló

JUNT AL CONFESSONARI

Drama en un acte

Esta obra va obtindre el premi del concurs que organisa l'associació Cultural **El Piló** de Burjassot, en la seua edició de l'any 2010.

Personages:

ÀNGELA

MATIES

L'acció, l'interior d'una iglésia.

Costats, els de l'espectador.

Época actual

ACTE ÚNIC

Interior d'una iglésia. Al centre de l'escenari, els bancs per als feligresos situats en diagonal al públic. Al fondo, junt al fòrum, destaca un confessorari. La llògica poca llum, produïda per alguns ciris encesos, li donen l'ambient propici al lloc en el que es desenrolla l'acció. Agenollada en u dels bancs, en actitud oratòria, està ÀNGELA, dona d'edat aproximada als xixanta anys, pero que encara conserva una innegable bellea. Vist elegantment. Bossa de vestir descansa sobre el banc, al seu costat. Al poc d'alçar-se el teló, el PARE MATIES entra per l'esquerra, procedent de l'imaginària sacristia. És el retor de la parròquia, i té uns trentacinc anys. Vist totalment de particular, segons la moda actual. Es sorprén en vore a ÀNGELA, i se li acosta.

MATIES.- Disculpe, senyora. ¿Està esperant confessar?

ÀNGELA.- *(Sorpresada.)* ¿Eh?... Perdone... ¿Cóm diu?

MATIES.- Li he preguntat si acàs està vosté esperant la confessió.

ÀNGELA.- ¿Cóm?... ¿La confessió...?... ¿Yo?... ¡Ah, no, no...! Confessar yo, no... No és la confessió lo que espere, perdone.... Pero, diga'm... ¿És vosté el senyor Retor?

- MATIES.- Per a servir-la, senyora. Aixina és.
- ÀNGELA.- Encantada.
- MATIES.- Vullc que sàpia que no ha segut la meua intenció molestar-la, ¿comprén? És que l'iglésia ya està tancada, i resulta una sorpresa vore-la ací, abstreta en els seus pensaments... Inclús m'havia paregut que estava dormida, i... Vosté dispense, senyora, pero juraria que no n'hi havia cap de persona en el moment de tancar la porta.
- ÀNGELA.- El comprenc, pero estava yo, com podrà comprovar.
- MATIES.- Ya ho veig, ya, pero és un tant estrany.
- ÀNGELA.- No, no, si té vosté raó. Per a vosté li resultarà estrany, clar. Pero he de dir-li, per lo que vosté ha dit fa un moment, que no dormia.
- MATIES.- Ya m'he donat conte.
- ÀNGELA.- Simplement, resava.
- MATIES.- Entenc. (*Transició.*) ¿Sap vosté quina hora és?
- ÀNGELA.- (*S'alça, nerviosa.*) No, la veritat és que no sabia respondre tal pregunta. Fa algun temps que ignore l'hora en la que em trobe.
- MATIES.- (*Preocupat.*) ¿Està vosté be? ¿Li passa alguna cosa?
- ÀNGELA.- No, no, gràcies; no em passa res.
- MATIES.- Puix no dona mostres de que siga com diu. El seu semblant no presenta massa bon aspecte. ¿M'equivoque? Diga'm, senyora: ¿Necessita ajuda? Parle sense temor, ¿vol?
- ÀNGELA.- Ya deu de ser prou tart, ¿veritat?
- MATIES.- En efecte; ho és. Fa un moment sonaren les onze en el rellonge de la torre. De fet, l'iglésia es tancà fa hora i mija. Li he de dir que estic completament segur de que quan tancàrem la porta, ni l'escolà ni yo reparàrem en la seua presència, perdone...
- ÀNGELA.- ¡Les onze! ¡Quina barbaritat! Perdone'm vosté a mi, faltaria més. Li pregue mil perdons.
- MATIES.- Pero no es pose aixina, dòna, que no té gens d'importància. Si lo que esperava era la confessió, ya mateix puc atendre-la en seguida. No té perquè preocupar-se. En un moment me prepare. Entre en la sacristia i torne ràpidament. Immediatament la confessaré.
- ÀNGELA.- No, senyor Retor, li repetixc que no és la confessió lo que vinc buscant. (*Dubta.*) O tal vegada sí, no ho sé...
- MATIES.- (*Molt correcte.*) Per favor, ¿vol tornar a assentar-se? No cap dubte de que es troba un poc nerviosa.
- ÀNGELA.- És cert; ho estic de veres. (*S'assenta.*)
- MATIES.- ¿Seria massa atrevit preguntar-li el motiu?
- ÀNGELA.- Sí, realment ho seria, pero no per part de vosté, sino per la meua. Seria massa atrevit, puix no faria una atra cosa que abusar de la seua paciència, quan lo que dec fer és anar-me'n, que ya és molt tart.
- MATIES.- Mai no és massa tart per ad algunes coses. És possible que la seua presència en estos moments ací responga a alguna d'elles, ¿no és així?
- ÀNGELA.- No crec que la meua presència goge ara de tal importància. Lo cert és que no sé perquè he vingut hui ací. No deguí de fer-ho.

- MATIES.- *(S'assenta al costat de la dòna, en actitud de sincera amistat.)* ¿Per qué diu això? La casa de Deu és el lloc adequat per a la meditació, per a orar, per a moltes atres necessitats espirituals de l'ànima. I em dona la sensació de que alguna d'eixes necessitats l'han conduïda a vosté esta nit ací, ¿m'equivoque?
- ÀNGELA.- *(En acabant d'una expressiva pausa.)* No, no s'equivoca. *(Recalca, reafirmant-se.)* No s'equivoca, senyor Retor.
- MATIES.- Per favor, cride'm Maties, ¿li importa? Això de Retor me resulta un tant protocolari, ¿comprén? Els feligresos em criden pel meu nom de pila, puix aixina els ho vaig demanar el dia en que vaig vindre ad este poble.
- ÀNGELA.- Ya, pero tinga en conte que yo no soc ningun d'ells. No soc més que una forastera. Seria també massa atreviment una atra volta, ¿no li pareix?
- MATIES.- ¿Per qué, si yo mateix li ho estic demanant? ¿Qué troba vosté de mal?
- ÀNGELA.- Seria... massa modernisme. I yo soc enemiga acèrrima d'ells. ¿Entén?
- MATIES.- En eixe cas, faça una cosa, ¿vol? Cride'm Pare a seques. Ho preferisc, ans que senyor Retor.
- ÀNGELA.- Està be. Dir-li Pare no em desagrada. Això ya és una atra cosa.
- MATIES.- Pero que quede clar que preferiria que em cridara Maties.
- ÀNGELA.- Pero yo no. Em dispensarà, ¿veritat?
- MATIES.- Clar que sí. ¡Cóm no! Cride'm com més senzill li resulte.
- ÀNGELA.- *(Pensa.)* Perdone, m'estava vosté dient abans que...
- MATIES.- Era vosté qui m'apuntava que yo no m'equivocava.
- ÀNGELA.- ¡Ah, sí, ya recorde! Aixina és. *(Transició.)* La veritat és que em trobe en esta iglésia, obedint els impulsos d'una estranya força que m'ha conduït, que m'ha fet donar els passos fins a l'interior d'este recint que sempre s'ha calificat com sagrat. Pero lo cert és que ignore si la motivació obedix ad eixa necessitat de confessar, com vosté dia, o a una atra causa. Això no seria capaç de definir-ho en este instant.
- MATIES.- Tal volta, si parlem ara els dos, a la fi potser que ho conseguixca dessifrar.
- ÀNGELA.- No, Pare, no. Pense que ya l'he molestat massa, i me'n dec anar.
- MATIES.- Aguarde, per favor. Per supost que no m'ha molestat en absolut. No ho ha fet, senyora. Una de les meues missions en la vida és eixa: tractar d'escoltar als sers humans.
- ÀNGELA.- *(Sentida.)* Potser en el meu cas caldria dir millor... als pecadors.
- MATIES.- Tots ho som en este món. En major o menor quantia, pero ho som en definitiva.
- ÀNGELA.- Yo forme part del primer grup.
- MATIES.- Per lo que veig, sí que és la confessió lo que vosté ha vingut a buscar.
- ÀNGELA.- És possible, mirant-ho des del prisma en que la seua vocació l'indica, pero...
- MATIES.- Continue, per favor.
- ÀNGELA.- *(S'alça i dona uns passos per escena.)* No estic del tot segura. Crec que deuria dir-li primerament una cosa que desconeix. No soc creent.
- MATIES.- Eixe ha segut el primer pas per a iniciar la seua confessió.
- ÀNGELA.- ¿No li pareix absurd calificar-ho aixina? ¿Cóm pot intentar confessar-se una persona que no és creent? ¡És una idea ridícula!

- MATIES.- *(S'alça també i camina lentament mentres parla.)* No ho crega. Per a alcançar el cim d'una sincera confessió, només es requerix mantindre una actitud: la bona voluntat de fer-ho. El reconeiximent de que s'ha obrat mal, i que es precisa abocar en l'invisible pou tota l'immundícia que es porta en l'ànima. No és, per tant, cap d'idea ridícula com acaba de dir. I trobe molt be el fet de que en vosté eixa bona intenció existisca. La veritat és que està desijant confessar, senyora... ¿M'equivoque?
- ÀNGELA.- *(Queda pensativa uns instants.)* En el cas de que fora com vosté sospita, lo cert és que no sabria cóm començar.
- MATIES.- Tal volta yo podria ajudar-la, ¿no ho ha pensat?
- ÀNGELA.- És vosté intel·ligent. No cap dubte de que ha sabut captar en mi allò que m'impulsava des de l'interior de l'ànima, des del mateix moment en que travessí eixa porta. *(Torna al banc i s'assenta.)* Volguera confessar, és cert, pero no podria dir-li el qué, ni el cóm, ni el perquè. No sé si pot entendre'm, perdone vosté, Pare.
- MATIES.- La missió d'un servidor de Deu és tractar d'entendre les ànimes dels pecadors, del mateix modo que la d'un pastor consistix en conèixer a la perfecció el modo de ser i d'obrar de cadascuna de les ovelles del seu ramat.
- ÀNGELA.- *(Pausa llarga.)* ¿Sap qué? És la primera vegada que entre en una iglésia des de fa moltíssim de temps.
- MATIES.- *(Torna a assentar-se al costat.)* ¿Algun motiu especial per a no haver-ho fet abans?
- ÀNGELA.- ¿Algun motiu especial? Puix no sé, no sabria dir-li, pero per a lo que sí que el tinc és per a haver vingut esta nit ací.
- MATIES.- ¿Ah, sí? ¿I quin és? ¿M'ho podria dir?
- ÀNGELA.- *(Dolguda.)* Estic a soles, completament a soles en ma vida.
- MATIES.- Comprenc.
- ÀNGELA.- Dubte que ho puga fer. La veritat és que dubte que puga entendre'm ningú en el món. Esta dòna que ara li parla no ha sabut mai conseguir que qui es trobava al seu entorn la compreguera. Potser per això és la soletat qui m'envolta en estos instants.
- MATIES.- ¿A quina classe de soletat es referix, a la del cor o a la de l'ànima?
- ÀNGELA.- En certa manera són idèntiques, ¿no?
- MATIES.- Només en certa manera, pero no ho són del tot. La soletat del cor és dura, terriblement dura en ocasions, pero salvable a lo llarc del temps, mentres que l'atra... La soletat de l'ànima ningú la pot solucionar, si no comença per intentar fer-ho el propietari d'ella, o siga, vosté en este cas. ¿Quin dels dos exemples correspon al seu, ¿m'ho sabria dir?
- ÀNGELA.- Tal volta els dos.
- MATIES.- *(Es posa en peu. Llarga pausa, mentres passeja i medita.)* ¿Quàn entrà en una iglésia per última vegada? Fa un moment m'ha dit que fea molt de temps. ¿Recorda quàn?
- ÀNGELA.- El dia del soterrar de ma mare. Fa vintissís anys.
- MATIES.- ¿I des d'aquell dia...?
- ÀNGELA.- Mai havia tornat a posar els meus peus en açò que vostés diuen la casa de Deu.
- MATIES.- Fins esta nit.
- ÀNGELA.- En efecte; aixina és. Li resultarà estrany, ¿no?

- MATIES.- No ho crega. Interessant, sí, pero estrany, no.
- ÀNGELA.- ¿Interessant? ¿Qué pot tancar d'interés el meu cas, si no em coneix de res?
- MATIES.- ¿Mai s'ha parat a pensar en que Jesús vingué al món per a redimir a unes gentes que mai havia vist en anterioritat?
- ÀNGELA.- Pero diuen que Ell era el Messies, el Fill de Deu fet Home. És prou diferent al meu cas, ¿no?
- MATIES.- En absolut. Ell fon l'inici del camí que degueren seguir tots els seus discípuls, des del mateix instant en que aixina ho manà als dotze apòstols.
- ÀNGELA.- ¿Sap una cosa? Fea tant de temps que no escoltava a una persona parlar conforme vosté ho fa...
- MATIES.- Per la forma en que s'expressa, diria que per lo vist, fa molt de temps que no ocorren moltes coses en la seua vida, ¿no?
- ÀNGELA.- (*Dolguda, resentida.*) Fa molt de temps que no sé lo que és tindre vida.
- MATIES.- ¿Qué vol vosté dir?
- ÀNGELA.- Exactament lo que he dit: que no sé lo que significa fruir d'eixe marvellós dò.
- MATIES.- (*Pausa.*) ¿Per qué ha vingut a este poble? ¿Coneix ad algú en ell? ¿Té vosté família acàs?
- ÀNGELA.- ¡Quí sap!
- MATIES.- ¿Qué significa això? ¿La té o no?
- ÀNGELA.- (*Intenta distraure el tema, posant-se en peu.*) L'estic molestant massa. Me'n tinc d'anar. És massa tart.
- MATIES.- Pero no s'ha confessat encara, i sé que és lo que desija realment.
- ÀNGELA.- No, Pare, no. Lo que necessitava quan he entrat en l'iglésia era només pau, tranquil·litat, quetut i una poca intimitat. I ho havia conseguit. Després, no sé per quina raó, m'he quedat absorta fins que vosté m'ha trobat. Pero la confessió, si és que la precisava, no era de la classe que vosté està imaginant. No he necessitat de la presència de cap discípul de Crist, com vosté ha dit fa un moment. La meua verdadera confessió ha tingut lloc de la forma més queda i callada entre Ell i yo. (*Eleva la mirada a les altures, dirigint-la a un imaginari lloc on se supon que es troba Jesús en la Creu.*)
- MATIES.- (*Pausa.*) És curiós.
- ÀNGELA.- ¿El qué li ho pareix?
- MATIES.- Fa uns moments se manifestava en sinceritat com el ser més no creent del món, el més ateu, i en canvi, acaba de referir-se ad Ell d'una forma que, tant en el to de la seua veu, com en el fòc innegable de la mirada, ha demostrat una cantitat enorme de sincera fe.
- ÀNGELA.- (*Somriu amargament.*) Ell sempre fon el meu únic motiu real per a tindre-li'n.
- MATIES.- Ell és... el Fill de Deu.
- ÀNGELA.- És qui mai m'ha fallat, ¿comprén, Pare? Ell sempre escoltà els meus precés a lo llarc de la meua vida. O, almenys, sempre em donà la llum que precisava en la meua foscor.
- MATIES.- Torne a repetir que és curiós, molt curiós... (*S'assenta.*) Per a no ser creent, ho dissimula molt be.
- ÀNGELA.- Puix no ho soc, no l'enganye. Mai he pogut engolir-me, i vosté dispense, el rastre de mentires que cercolen la seua religió. (*MATIES fa un gest de protesta, com si volguera*

parlar, pero ella no li ho permet.) ¡Sí, sí, ya ho sé, li ho acabe de dir! Vosté dispense. Per a mi, la seua religió està tota plena de mentires, de falsetats... Pero, en tocant a Jesús, això ya és una atra cosa.

MATIES.- ¿I qué és lo que més l'atrau d'Ell, si no és massa atrevit preguntar-ho?

ÀNGELA.- *(Torna a assentar-se de nou.)* Tot; senzillament, tot. De Jesús no existix res que no m'atragia. La seua mirada, tota purea, el seu modo de ser i d'obrar... En una paraula, Jesús fon com deuríem de ser tots els humans, estos desgraciats i patètics espècimens en que s'ha convertit la raça humana.

MATIES.- *(Somriu.)* Perdone que em somriga per lo que acaba de dir, pero em parla sobre la purea de la seua mirada, com si l'haguera vista realment, com si la presència del Senyor fora motiu habitual i lògic en nostres dies, en nostra vida quotidiana.

ÀNGELA.- Comprenc. Sé que li estranyarà, pero és aixina.

MATIES.- *(En creixent interès.)* ¿El qué, senyora? ¿El qué és aixina?

ÀNGELA.- *(Molt digna.)* He vist a Jesús en realitat.

MATIES.- *(Reacciona en sorpresa i al mateix temps, incredulitat.)* ¿Qué?

ÀNGELA.- L'he vist. Diverses vegades durant la meua vida. Li sorprén, ¿veritat?

MATIES.- *(Es posa en peu, nerviós.)* Perdone, senyora, pero... ¿No estarà vosté...?

ÀNGELA.- ¿Quedant-me en vosté, com se sol dir actualment? No, Pare, no. Per supost que no. Res més llunt del meu pensar. Li estic parlant en el cor en la mà. Podríem dir que és este realment el principi de la meua confessió. *(Transició.)* ¿Qué li pareix?

MATIES.- ¿A qué se referix exactament quan diu que l'ha vist? ¿Podria explicar-se més clarament?

ÀNGELA.- Justa i exactament em referixc a lo que vosté està pensant, a l'única explicació possible. Que els meus ulls han vist a Jesús.

MATIES.- Pero estarà parlant en metàfora; voldrà dir que l'haurà vist en ensomis, en moments en els que la ment es troba...

ÀNGELA.- *(El talla seca, dura, en complet convenciment.)* L'he vist del mateix modo que ara estic veent-lo a vosté. Exactament igual. Me sorprén, Pare Maties... És curiós que un dels seus discípuls pose en tela de juí la meua afirmació, i que siga yo, precisament yo, la propietària d'una ànima que sempre estigué lo més lluntana possible a l'iglésia, la que haja tingut de vore'l en diverses ocasions, a lo llarc i ample de la meua existència. *(Reafirmant-se.)* ¡L'he vist! ¡He vist a Jesús diverses vegades! ¿M'entén, Pare Maties?

MATIES.- *(Hi ha una llarga pausa. Camina per escena fins detindre's en el primer terme dreta.)* ¿Quí és vosté?

ÀNGELA.- *(Lentament s'alça, va cap al fòrum, i des d'allí respon.)* El meu nom és Àngela.

MATIES.- ¿Àngela? *(Pensa uns instants.)* Perdone, pero... ¿deuria de dir-me alguna cosa el seu nom?

ÀNGELA.- No, en realitat no pot dir-li res. Simplement he contestat a la seua pregunta. ¿No volia saber quí era yo?

MATIES.- Sap vosté perfectament quin ha segut el significat de la meua pregunta.

ÀNGELA.- Sí, crec que ho sé. Pero no puc dir-li res més per ara.

MATIES.- Més tart... ¿acàs sí?

- ÀNGELA.- *(Canviant el tema.)* Be, crec que ara dec anar-me'n. Ya li he fet perdre massa temps, perdone.
- MATIES.- No ha confessat encara... *(De repent, recorda les paraules de la dòna, i rectifica.)* O al menys no ho ha fet del modo tradicional, diríem... ¿Està segura de que en Ell *(Senyala l'imaginari Crist.)* ha complit com devia?
- ÀNGELA.- És en Ell en qui dec complir, ¿no?
- MATIES.- Té vosté raó.
- ÀNGELA.- En eixe cas...
- MATIES.- ¿Se'n va per fi?
- ÀNGELA.- Sí.
- MATIES.- Pero ad estes hores... ¿Té vosté on anar?
- ÀNGELA.- Quan venia a l'iglésia entrí en l'hostal que hi ha en el carrer Major. Passaré allí la nit.
- MATIES.- Lo que no acabe d'entendre és...
- ÀNGELA.- Diga... Diga vosté.
- MATIES.- No comprenc el motiu pel que ha vingut esta nit a l'iglésia, inclús afegiria que tampoc entenc el que vinga a este poble, no tenint en ell a ningun familiar ni conegut.
- ÀNGELA.- ¿I...?
- MATIES.- Pense que m'ha enganyat, senyora. No coneix a ningú. Vosté ha vingut per una atra raó. ¿M'equivoque?
- ÀNGELA.- *(Pausa llarga. Camina pensativa.)* És cert. No conec a ningú. Pero espere conéixer a una persona quan abandone este poble.
- MATIES.- ¿A quí? ¿Puc saber-ho?
- ÀNGELA.- No, no pot. Per la senzilla raó de que tampoc ho sé yo encara.
- MATIES.- No entenc les seues paraules. ¿Qué vol dir?
- ÀNGELA.- Sé que no les entendreà. No pot entendre-les, és llògic. Pero són la veritat. He vingut a conéixer a una persona, i espere fer-ho.
- MATIES.- Per tant, la seua intenció és quedar-se en el poble, ¿no?
- ÀNGELA.- Per ara, sí.
- MATIES.- I... ¿serà per molt de temps?
- ÀNGELA.- Tot el que siga necessari.
- MATIES.- ¿I no creu que si em diguera alguna cosa més sobre lo que ha guiat els seus passos fins al poble, podria servir-li d'ajuda per a trobar ad eixa persona que busca?
- ÀNGELA.- Els detalls que conec d'ella res podrien traure de llum al cas. Els tinc que anar descobrint yo a soles, a poc a poc.
- MATIES.- ¿Ella? Es tracta d'una dòna en tal cas, ¿no?
- ÀNGELA.- Quan he dit ella, em referia a la persona. He utilisat el femení per tal causa, no perque es tracte d'un ser del meu sexe.
- MATIES.- Tanca vosté un enorme misteri en ses paraules, ¿sap?
- ÀNGELA.- No ho he negat. Realment, tota yo dec de paréixer-li un complet misteri.
- MATIES.- En eixe cas, la persona a la que busca és un home, ¿no?
- ÀNGELA.- Fàcil deducció.

- MATIES.- Be; si espera un minut, me pose una jaqueta i l'acompanye a l'hostal.
- ÀNGELA.- No se moleste, Pare; conec el camí.
- MATIES.- Pero estes no són hores per a caminar a soles pel poble. Podria trobar-se en algun desaprensiu, i...
- ÀNGELA.- ¿Ací? ¿En este poble? No diga això, home, si ací mai passa res, ¿veritat?
- MATIES.- Pero no són hores propícies. Espere, dòna, espere. Torne en seguida. (*Inicia el camí del mutis.*)
- ÀNGELA.- No, no ho faça, per favor. (*MATIES es deté.*) No fa falta. Repetixc que conec el camí, i en este poble, tan menut, tan apartat del vici i de la depravació del món actual, torne a dir-li que mai deu de passar res. (*En ironia.*) ¿O sí?
- MATIES.- O sí, ¿qué? ¿Qué és lo que intenta dir?
- ÀNGELA.- No sé... Tal volta, és possible que, a pesar de la tranquil·litat que este poble a simple vista emana, algun dia de l'ahir, d'un passat més o manco pròxim, poguera haver ocorregut algun fet desagradable, en un lloc no molt lluntà al que ara ocupem els dos, possiblement en este mateix punt on nos trobem, ací, junt al confessonari, ¿no creu?
- MATIES.- (*Estranyat, i al propi temps, molt intrigat, inclús nerviós.*) ¿Per qué me pregunta això?
- ÀNGELA.- (*Sense abandonar l'ironia.*) Vosté és el Retor, ¿no? Si vosté no ho sap, ¿quí pot saber-ho? ¿Ocorregué ací algun fet ara fa molts anys, en este mateix lloc que ocupem?
- MATIES.- (*Aumenta el seu interés.*) ¿En este mateix lloc? ¿On vol anar a parar?
- ÀNGELA.- Simplement, a fer que es quede vosté tranquil. Si mai ha passat res, ¿per qué anava a fer-ho esta nit? ¿No li pareix que seria massa coincidència?
- MATIES.- (*Es posa en peu, nerviós per demés.*) Per favor, li pregue que em diga lo que tanca en les seues paraules. ¿M'ho vol dir?
- ÀNGELA.- (*Parla lentament, sense pressa.*) ¿Per a qué vol oir lo que de sobra ya coneix? Tant vosté com yo sabem exactament a quin fet estic referint-me, ¿veritat? ¿Quina importància pot tindre oir-ho dels meus llavis una vegada més?
- MATIES.- ¡Per l'amor de Deu, senyora! Vosté sap més de lo que yo imaginava, i no m'equivoque. ¿Quí és vosté?
- ÀNGELA.- (*Sempre en ironia.*) ¿Ho ha oblidat ya, Pare Maties? ¡Qué oblidadiç és vosté! Li ho he dit fa uns moments. El meu nom és Àngela.
- MATIES.- ¡Ho sé! ¡Ho sé! ¡Sé que és Àngela! Pero, ¿quí és vosté en realitat? ¿I qué és lo que sap?
- ÀNGELA.- Sé exactament lo mateix que vosté, Pare Maties. La cantitat, per lo tant, és fàcil de calibrar, coneixent eixe detall, ¿no creu?
- MATIES.- Sí, és senzill del tot. (*Lentament camina, abatut, fins al banc, deixant-se caure en ell.*) És vosté ella, ¿veritat?
- ÀNGELA.- (*Pausa. Lentament s'acosta al costat d'ell.*) ¿A quí es referix al dir... ella?
- MATIES.- Eres ella, estic completament segur. Per això estaves ací, assentada en el banc, sense que ningú s'enterara de la teua presència, quan hem tancat la porta de l'iglésia. Eres ella, clar... Ara ho veig en completa nitidea. Sabia que un dia o un atre vindries a per mi. ¿Cóm no ho he pensat abans?
- ÀNGELA.- He de reconéixer que ara sí que sé per on va. Crec que sé a quí es referix al dir ella.

- MATIES.- *(En peu, furiós.)* ¡Lo que no estic és disposat a consentir que vingues a burlar-te! ¡Tot, manco això! ¿A qué vens? ¡Digues la veritat! Vens a per mi, ¿no? ¿És ya la meua hora? ¿És eixa la causa per la que estàs ací?
- ÀNGELA.- *(Entre incrèdula i irònica.)* ¿Qué? ¿Pero qué diu? *(Ha comprés les paraules de MATIES i esclafix a riure.)* ¡Açò sí que està bo! ¿Vosté es pensa que yo soc...? *(Riu en ganes.)* Perdona que em riga, pero és que no m'ho esperava. Vosté creu que soc...
- MATIES.- *(Frenètic, va cap ad ella.)* ¡Ni una carcallada més! ¡Ya n'hi ha prou! ¡Sé qui eres! ¡Sé lo que pretens! I torne a dir-te que...
- ÀNGELA.- *(El talla.)* ¡No, Pare Maties, no! ¡Vosté no sap qui soc! ¡Està totalment equivocat! No cap dubte de que ha llegit moltes noveles i molts llibres sobre el tema. ¿Vosté ha cregut que yo era... la Mort? *(Riu.)* És això, ¿no és aixina? Ha imaginat que yo vinc a endur-me'l al Més Allà, ¿no? ¡Té gràcia! ¡Moltíssima gràcia! *(Torna a riure.)*
- MATIES.- *(Confús, pero més calmat.)* Pero... ¿no eres ella?
- ÀNGELA.- No ho soc, naturalment que no ho soc. ¿Per qué ho ha cregut vosté?
- MATIES.- *(Torna al banc. S'assenta. Llarc silenci.)* He fet el ridícul, ¿veritat?
- ÀNGELA.- No; ha estat vosté graciós, això és tot.
- MATIES.- Té vosté raó. He llegit massa obres lliteràries, en les que la Mort es presentava baix la forma d'una figura humana.
- ÀNGELA.- Pero... ¿qué li ha donat a entendre que yo poguera ser ella?
- MATIES.- No sé... El seu misteri al parlar... El modo en que ha assegurat conèixer aquell fet que ocorregué en este poble fa uns anys. És dir, si es referia al que yo estic pensant.
- ÀNGELA.- Em referia ad ell, d'això pot estar segur.
- MATIES.- *(Després de mirar-la fixament als ulls.)* ¿Per qué no em diu ya la veritat? ¿Quí és vosté?
- ÀNGELA.- Aguarde un moment, per favor. Abans he d'assegurar-me d'una cosa encara.
- MATIES.- ¿De quina?
- ÀNGELA.- Deixe'm mirar. *(Repassa en la mirada tot el seu entorn lentament, com assegurant-se de que es troba en el lloc just.)* No hi ha dubte. Estic segura. Ací fon. Este és el punt.
- MATIES.- ¡Per l'amor de Deu! ¿Vol parlar clar d'una vegada? ¿Quí és vosté?
- ÀNGELA.- *(En molta calma.)* Ho volgueren portar en secret, en complet misteri. No esperaven que el fet poguera acabar trencant les muralles del silenci, i que s'escampara als quatre vents. *(Pausa llarga. MATIES l'atén, preocupat i vivament dolgut.)* Ho tenien tot perfectament planejat. Mai se coneixeria la veritat. El terrible pecat quedaria per a sempre cobert per les teles de l'engany i del vil frau. Ningú arribaria mai a pensar que aquella recent naixcuda criatura que havien abandonat en este mateix lloc, era el fruit del pecat d'una enfollida joveneta, desgraciada i pecadora, i d'un home, que l'opinió pública d'este poble malaït, haguera enviat a cremar en la foguera de la justa venjança. *(S'assenta al costat del Retor.)* He de reconèixer que probablement tingueren raó, no ho sé, pero... La condema de silenci que feren caure sobre la jove mare, resultà un terrible castic, una inaguantable roca, que l'anà esclafant poc a poc, fent-la sofrir del modo més terrible. *(Transició.)* Lo que seguix, ya ho pot vosté imaginar. El tir els ixqué per la culata. Perque aquella joveneta, un bon dia, quan ya no li fon possible seguir aguantant més, parlà. I

parlà com mai ho havia fet en anterioritat. I aquell mur de mentires i de fraus, se'n vingué a terra estrepitosament, deixant al descobert la més terrible, pero al mateix temps, autèntica, de les veritats. I aquell dia la notícia tornà a escampar-se com si fora pólvora ardent. Més llaugera encara, si cap. I el poble s'enterà, conegué aquella veritat que deixava a l'aire les vergonyes d'aquell home que havia pecat junt a la desbarriada jove. (*Sospira.*) Aquell home, pare del fruit de la seua acció, no feu una atra cosa que recollir-lo en este mateix lloc, a qui li va dedicar les llògiques atencions com a pare, els anys que encara li quedaven de vida. D'aquell fet es complixen ara trentacin anys. ¿Cal que seguixca, Pare Maties?

MATIES.- (*Llarga pausa. Passeja pensatiu.*) Des de que ha entrat en esta iglésia sabia realment qui era yo, ¿veritat?

ÀNGELA.- (*Somriu amargament.*) Clar.

MATIES.- Ho ha sabut sempre, ¿no?

ÀNGELA.- Des del dia en que yo mateixa te vaig deixar ací, junt al confessorari, embolicat en aquells oixosos bolquers que rodejaven el teu menut cos.

MATIES.- Quan la vaig vore, alguna cosa seua em cridà l'atenció. No sabia explicar ni el qué ni el cóm, pero aixina ocorregué.

ÀNGELA.- He sabut dels teus passos durant tota la teua vida. Des de que ton pare se'n va anar d'esta parròquia, junt a ta tia Andrea i junt a tu, fogint de l'opinió pública que havia caigut sobre ell.

MATIES.- Que vosté feu que caiguera, ¿no seria millor dir-ho aixina?

ÀNGELA.- ¿Creus que ell no s'ho mereixia?

MATIES.- No crec que yo siga el més indicat per a respondre eixa pregunta.

ÀNGELA.- ¿Per qué no? Tu l'has conegut més temps que yo. Vixqueres vint anys junt ad ell. ¿No creus que és temps suficient?

MATIES.- Pero yo no tenia us de raó quan aquells fets ocorregueren. No seria capaç d'emetre un juí just.

ÀNGELA.- Això és un tant al meu favor.

MATIES.- ¿A qué ha vingut?

ÀNGELA.- A vore't.

MATIES.- ¿No creu que ha passat massa temps, que podia haver-ho fet abans?

ÀNGELA.- En efecte, ha passat molt des de tot allò, pero...

MATIES.- Continue.

ÀNGELA.- ¿No has oït parlar mai del temor humà?

MATIES.- Per supost que sí; i moltes vegades, pero en este cas...

ÀNGELA.- Mai me perdonares, ¿veritat?

MATIES.- ¿Tenia motiu acàs?

ÀNGELA.- No, és de veres, no ne tenies, és cert. (*S'alça i camina fins al primer terme esquerre.*)

MATIES.- És curiós. Tantes vegades, durant la meua vida, que havia ensomiat en este moment, ignorant si vosté encara viuria o no, i ara, quan l'ensomi es fa realitat, no sabia qué dir sobre lo que sent.

- ÀNGELA.- Te comprenc. És massa lo que et demane, ho sé...
- MATIES.- (*En to acusador.*) ¿Per qué me deixà? ¿No existia una solució millor?
- ÀNGELA.- ¿Solució millor dius? ¡Cóm se nota que no conegueres als llops que vivien en este poble! ¿Quina importància podia tindre per ad ells la meua opinió al respecte? Yo era la mala, la jove puteta, filla de la tia Pansa, una desgraciada perduda, que havia capgirat a molts hòmens de la població. Si la pobra de ma mare ya fruïa de dita calificació, ¿quina m'anava a correspondre a mi? ¿De quí de tots els hòmens del poble era el fill que acabava de dur al món? ¿Qué podia fer yo en ell? (*Transició.*) No, no tenia un atre camí que el que vaig prendre. Deixar-te en el lloc precís, justament al conte d'aquell que junt a mi havia derramat la sembra per a que el fruit prenguera vida. Ací estava el teu pervindre, junt a ton pare, junt al venerable don Moisés, aquell eixemplar cinquantó, templat com ell a soles, que m'havia obert els ulls al sentit del plaer.
- MATIES.- ¡Calle, per Deu!
- ÀNGELA.- Estic parlant de ton pare, Maties. No devies molestar-te d'eixe modo.
- MATIES.- Està parlant d'un home a qui destrossà la seua vida. D'un home que tingué que fugir a tota pressa el dia en que la seua llengua escampà als quatre vents l'amarga veritat.
- ÀNGELA.- ¿Amarga dius? ¿Aixina ha resultat per a tu?
- MATIES.- Junt ad ell vaig estar mentres vixqué. I en recort a la seua memòria, ingressí en el seminari, vaig fer la carrera eclesiàstica, convertint-me finalment en sacerdot. Tot ho vaig fer en el seu honor.
- ÀNGELA.- Molt el volgues.
- MATIES.- I el voldré mentres Deu me done vida. (*En orgull.*) Fon un home sancer.
- ÀNGELA.- I yo vaig ser la serp verinosa, clar...
- MATIES.- ¿A qué ha vingut? Per a mi, mai existí mare. No la hi hagué mai. Eixa paraula que tant significa per als demás, està mancada de valor en el meu cas. Diga'm, Àngela... ¿Qué pretén al vindre esta nit?
- ÀNGELA.- Ya t'ho he dit. Vore't, conéixer-te, parlar en tu per primera vegada en la vida. Fer allò que deguí de fer fa molts anys, i que el temor m'ho va impedir.
- MATIES.- ¿Remordiment tal vegada?
- ÀNGELA.- És possible que ho siga. Pots pensar lo que més et plaga.
- MATIES.- (*Directe.*) Durant els anys de la meua infància i els primers de l'adolescència, es parlà alguna cosa sobre vosté. D'aspecte desgraciadament lamentable, ya comprén... ¿Era tot veritat?
- ÀNGELA.- Sigam sincers, ¿no és millor? ¿Vols dir si yo era en realitat lo que la gent opinava sobre mi? ¿Vols saber si era una puta? (*Reacció en el rostre d'ell.*) Puix, sí, ho vaig ser. També la meua fugida del poble, junt a ma mare, va resultar penosa i cruel. No cregues que no. Hi havia que viure, que menjar, que vestir... En la capital no és fàcil. No ho és ara, ni tampoc ho era en aquells dies. I aquella fama que heretí de ma mare innocentment, vaig tindre que convertir-la en realitat. I ho vaig ser, sí. De fet, encara ho soc. Eixa condició resulta com un estrany adhesiu, que mai no es desapega de la persona. (*Transició.*) Té gràcia, ¿veritat? Ya veus, Maties... ¡Ta mare és una qualsevol, una perduda!

- MATIES.- ¡Prou!
- ÀNGELA.- ¿Qué et molesta, el calificatiu, o el que siga ta mare?
- MATIES.- ¡Tot! ¡Me molesta tot! Principalment, el fet de que haja tornat, després de no haver-ho fet mai, i damunt de tot, mostrant eixa visible acusació cap a un ser que en res se li pareixia... ¡En res!
- ÀNGELA.- Mai havia vist un amor tan fidel cap a un pare. Te felicite.
- MATIES.- Si vosté l'haguera conegut com yo, mai s'haguera portat de la forma en que ho feu, itingaho per segur!
- ÀNGELA.- Si ell haguera segut com degué ser, no estaríem els dos parlant ací sobre eixe tema.
- MATIES.- ¡Vosté no té ni idea de cóm era ell!
- ÀNGELA.- És possible que inclús més que tu, Maties. *(Transició.)* A propòsit, ¿a quí se li ocorregué batejar-te en eixe nom? Ad ell, ¿veritat? Com si el vera... 'Ad este chiquet li posarem de nom Maties.' ¿A que sí? ¿A que fon aixina?
- MATIES.- *(Secament.)* ¡Mai ho he sabut! ¡Ni m'he preocupat en averiguar-ho!
- ÀNGELA.- Està be. No té massa importància. Anant a la veritat, pense que no en té gens. *(Hi ha una llarga pausa. Lentament, camina fins al banc, on torna a assentar-se.)* No sé, de veres és que pot ser que tingues raó. No sé si he fet be en vindre.
- MATIES.- *(Acusador.)* ¡No! ¡No ho ha fet, Àngela! ¡Per supost que no! ¡No degué de fer-ho! Hi ha coses que fer-les tart, fòra de temps, resulten encara pijors que no haver-les fet mai.
- ÀNGELA.- Torne a repetir que potser estigues en possessió de la veritat en estos moments.
- MATIES.- Sé be que tal vegada mai no hauria esperat la meua reacció, tal i conforme s'ha produït, pero... Ho lamente, senyora... Ho lamente de veres...
- ÀNGELA.- No... No eres sincer... Mai ho lamentaràs. Al contrari, en estos moments te trobes totalment realitat, puix no has obrat de cap manera distinta a com ho havies planejat durant tota ta vida, ¿no és aixina?
- MATIES.- *(Desafiant.)* ¿I qué, si fora com diu? ¿És que acàs no m'ha donat suficients motius? ¿No li pareix que la meua reacció seria la lògica, la més mereixcuda per la seua nefasta conducta?
- ÀNGELA.- *(Sentidament.)* Mai m'has perdonat, ni mai ho faràs. *(Pausa.)* No soc una atra cosa per a tu que allò que soc per als atres.
- MATIES.- ¿Qué esperava? ¿Acàs una actitud molt diferent a la que mostre? ¿No li pareix que seria demanar massa?
- ÀNGELA.- No sé... És possible. Podria ser, des del seu punt de vista, pero en canvi, des del meu...
- MATIES.- *(La talla.)* Des del seu, sempre han resultat completament distintes les coses, ¿no és aixina?
- ÀNGELA.- ¿Tu qué creus?
- MATIES.- Estic segur de que sí.
- ÀNGELA.- *(Pausa. S'alça i passeja.)* Crec que ya hauràs comprés que eixa persona que buscava eres tu.
- MATIES.- Està ben clar, pero...
- ÀNGELA.- Continua.

- MATIES.- Ha dit que no la coneixia, que no sabia còm era...
- ÀNGELA.- I era cert. No sabia quí eres. De fet, encara no ho sé.
- MATIES.- Ya entenc. Es referix interiorment, ¿no?
- ÀNGELA.- En efecte.
- MATIES.- Pux crec que pronte va a saber-ho. No tindrà que tardar massa, si és que encara no ho sap.
- ÀNGELA.- La persona que yo buscava no és la que he trobat. I em causa dolor comprovar-ho.
- MATIES.- ¿No ha pensat que tal volta, eixa persona no existix en atre lloc només que en la seua ment?
- ÀNGELA.- Potser...
- MATIES.- Mire, Àngela, vaig a ser-li molt franc. Trentacinc anys són massa temps per a que en mija hora quede borrat tot lo que eixa llarga etapa significa. ¿No ho veu vosté aixina?
- ÀNGELA.- (*Molt trista.*) Lo que veig és que eixe temps ho és, si per damunt de tot existix una barrera completament infranquejable.
- MATIES.- Tampoc esperava que la hi haguera, ho sé.
- ÀNGELA.- Per lo tant, és inútil pregar el teu perdó, ¿no?
- MATIES.- Com a fill, deu reconéixer que seria demanar massa, ¿no creu?
- ÀNGELA.- ¿I com a discípul de Crist?
- MATIES.- El perdó entra dins de les meues atribucions com a tal, sempre que existixca una confessió com Deu mana, plena de sinceritat i de sentiment.
- ÀNGELA.- Ya. En un confessorari per testic, ¿no?
- MATIES.- No cal confessorari quan és el cor qui parla obertament.
- ÀNGELA.- ¿I no creus que el meu cor està fent-ho en estos moments?
- MATIES.- ¿Després de tant de temps?
- ÀNGELA.- ¿Per qué no?
- MATIES.- ¿I per qué no abans?
- ÀNGELA.- Abans no estava preparada per a fer-ho.
- MATIES.- ¿I ara sí?
- ÀNGELA.- (*Decidida.*) Ara, sí.
- MATIES.- (*Torna a assentar-se en el banc.*) ¿Algun motiu especial?
- ÀNGELA.- ¿I qué pot importar-te el que n'hi haja o no?
- MATIES.- (*Insistix.*) ¿El hi ha?
- ÀNGELA.- (*Després d'un expressiu silenci.*) Sí.
- MATIES.- Ya. (*La mira en interés.*)
- ÀNGELA.- (*Després d'una llarga pausa, mentres torna a assentar-se junt al Retor.*) Me queda poc de vida. Potser només tres mesos... Sis, a més.
- MATIES.- (*Acusa el colp. Es posa en peu i camina cap al primer terme dreta.*) Alguna cosa aixina em recelava.
- ÀNGELA.- No era massa difícil imaginar-ho, ¿veritat?
- MATIES.- Conforme avançàvem en la nostra conversació, el meu cor em dictava eixa possibilitat.

- ÀNGELA.- ¿Comprends ara el per qué he vingut? Busque el teu perdó. El necessite, fill meu. I espere que m'entengues.
- MATIES.- (*Terriblement dur.*) És curiós. Diria que inclús sonen agradables eixes paraules en els seus llavis. 'Fill meu'. Dos senzilles paraules, ¿veritat? ¡I quànt signifiquen realment! (*Acusador.*) ¿Per qué no les feu brotar del seu pit en anterioritat? ¿No podia sospitar al menys que eixe *fill seu* que ara nomena de manera tan especial, també vivia plenament interessat en oir eixes paraules alguna vegada, molt abans de quan les ha pogudes oir?
- ÀNGELA.- (*Dolguda, pero sincera.*) Si saberes que no ha segut esta la primera vegada que les he fet brollar dels meus llavis...
- MATIES.- ¿Ah, no?
- ÀNGELA.- Sempre t'he dut en el meu cor, encara que no em cregues. ¡Sempre! Pero no sempre les circumstàncies són com una volguera que foren, ¿entens?
- MATIES.- Sí, sé que no ho són, efectivament, pero...
- ÀNGELA.- Pero deuria d'haver vingut abans, ho sé. Eixa és la teua forma de vore la nostra situació. I no ne cap atra, ¿veritat?
- MATIES.- Exacte, no ne cap atra. Li pregue que no em demane més. No fa encara ni una hora que nos hem conegut. No pretendrà que en tan poc de temps...
- ÀNGELA.- (*Tallant-lo.*) No, no pretenc lo que dius, ho comprend perfectament. Només volguera una cosa, un raig d'esperança, una chicoteta llum a la que aferrar-me, que puga servir-me com de pròlec a un venidor perdó. Només això és lo que pretenc, fill meu. ¿És tan difícil per a tu brindar-me sol eixe chicotet raig de vida, precisament per a esta vida que se m'està esmonyint ràpidament d'entre les mans?
- MATIES.- (*Pausa.*) M'està demanant massa. És impossible lo que vosté vol.
- ÀNGELA.- ¿Ni només eixe raig?
- MATIES.- La finestra del meu cor encara es troba tancada. Ningun raig pot penetrar al seu través.
- ÀNGELA.- Comprenc. Es tracta d'una ferma finestra, no cap dubte.
- MATIES.- En efecte, ho és.
- ÀNGELA.- Està be. En eixe cas, me'n tindrè d'anar. (*Es posa en peu.*)
- MATIES.- (*Fa intent d'anar cap a l'esquerra.*) Vaig per la jaqueta. L'acompanyaré a l'hostal.
- ÀNGELA.- No, Pare Maties, no ho faça. No vullc molestar-lo més.
- MATIES.- (*Ha quedat detingut per les paraules d'ella.*) No és molèstia. Espere. És només un moment. (*Decidit, acaba per fer mutis per l'esquerra.*)
- ÀNGELA.- (*Després d'uns instants, s'acosta al primer terme, alça la mirada cap a l'imaginari Crist, i li parla.*) Ya ho has vist. No ha pogut ser. De res ha servit que entonara el meu sincer *Mea culpa*. Possiblement ell tinga raó, i haguera debut d'entonar-lo abans. No sé... ¿Tu qué creus? Sí, ya sé que front a Tu no tinc cap de dubte, que he pagat lo que et devia, que m'has perdonat, ho sé... Pero era tant lo que necessitava el d'ell... Me comprends, ¿veritat? (*Somriu amargament.*) Sí... Tu sempre m'has entés. Sempre fores el meu Amic. L'Amic sincer que mai no em fallà. (*Se persigna i camina cap al lateral dret. En arribar, es gira i torna a mirar a Crist.*) No em falles esta vegada tampoc. Fes-li entendre que lo que vaig a fer és lo millor per a tots. Yo sé que Tu m'entens. Fes que també ho comprega

Ell. Només em queda preguntar-te una cosa, i ya mai més te'n demanaré una atra. Perdona'm per lo que vaig a fer, i acull-me al teu costat. *(Torna a fer la senyal de la Creu, i immediatament fa mutis.)*

L'escena queda solitària uns instants. En acabant torna a entrar MATIES, vestint jaqueta. En no vore a ÀNGELA es sorprén.

MATIES.- ¿Àngela? ¿On està, Àngela? *(En este instant, se sent el sec sò d'un tir.)* ¿Qué? ¿Qué ha segut això? *(Es dirigix cap a la dreita, per on ha fet mutis ÀNGELA, i una volta ha fet mutis, llança uns crits esgarradors.)* ¡Nooooo....! ¡No és possible!... ¡Àngela!... ¡Àngela!....

Òscar Rueda i Pitarque

SOBRE EL DIASISTEMA OCCITANORROMÀ

1.-Unitat en la diversitat...

*“Prengam un text catalàn anciàn, un passatge de la cronica de Muntaner per exemple, traduigam-lo en lengadociàn de la meteissa epoca; constatarem una identitat de vocabulari, de morfologia, de sintasi e de fonetica gairebén completa. **Las divergèncias van pas al delà de las qu’om troba entre dos dialectes o parlars d’un meteis idioma.** Si los parlars moderns presentan mai de diferèncias, son degudas tant solament a l’influència corrompeira del francés i del castelhàn. Si netejam e porgam nostras lengas, tornam leu trobar l’unitat primitiva. Cal ajustar que la màger part de las evolucions e canviaments naturals e indigenas qu’an patit aquels parlars, despuei l’edat mejana, se son produïts parallelament e dins lo meteis sens. Los idiotismes, las faïçons de colorar las ideas, las metaforas, los dits o reprobis son gairebén del tot comuns e mostran l’identitat de mentalitat de tots los occitans dels dos penjals pirinencs.*

[...] Aiçò vol pas dir que somiem a una impossibla e benleu indesirabla unitat. Los grands dialectes occitans, que se sián elevats, coma lo vostre, a la dignitat de lenga de cultura o que sián encara, coma los nostres, d’idiomas en vias de reconstitución, son nascuts trop disparius e an viscut trop isolats per se fondre dins una meteissa lenga. Las generacions presentas podon unicament los depurar e los reconstituir en pensant de contunh a salvagardar una relativa unitat que facilite l’intercomprensión mutuala e las relacions entre totas las fraccions de la raça, d’Alacant a Orlhac e de Bordeus a Niça.”

Parlament del filòlec occità Loïs Alibert en l’Universitat de Barcelona, 18 d’abril de 1933¹.

¹ Citat per Ll. Fornés en *La llengua valenciana i el diasistema occitano-romà*, pp. 82-84. Òc-València, 2010.

2. ...versus secessionisme / imperialisme

“[...] cal aclarir unes desviacions actuals, que comporten perills gravíssims. Dues són aquestes errors o desviacions que intentem de rectificar amb les presents ratlles: 1er. la concepció de la nostra Pàtria [catalana] com a formada únicament pel territori de l'actual Generalitat [de Catalunya], és a dir, la seva reducció a una de les regions (sic) que la integren, fruit d'un afebliment de consciència nacional, 2on. la concepció que dóna a la nostra Pàtria una extensió excessiva, que no ha tingut mai, provinent d'una confusió de catalanisme amb occitanisme.

[...]

*Dins les dues concepcions indicades es troba força estesa l'opinió que tots els territoris compresos del Llemosí al sud de València, i dels Alps a l'Atlàntic, parlen una sola llengua amb diversos matisos o dialectes, els quals –suposem– són poc divergents. Això porta, naturalment, a la conclusió que **dintre el gran marc de la pretesa llengua occitànica es troben en un mateix peu d'igualtat el valencià i el català, el llemosí i el provençal, el gascò i el mallorquí, etc.***

*Caldria reflexionar bé sobre el perill que enclou per a la consciència de la unitat de la llengua allò que de primer antuvi podria semblar tot el contrari: en comptes d'eixamplar-se l'àrea geogràfica del nostre idioma, com algú creuria, **el català queda diluït** en aquesta superior unitat lingüística i esbocinat en altres llengües i dialectes...*

[...]

Alguna de les varietats del provençal és, certament, de fàcil comprensió per a un català mitjanament il·lustrat, pero això no vol pas dir identitat de llengua. A ningú no se li acudirà dir que el català i l'italià formen part d'una mateixa unitat lingüística pel sol fet que un públic català pugui seguir amb relativa facilitat una representació teatral en italià [...]”

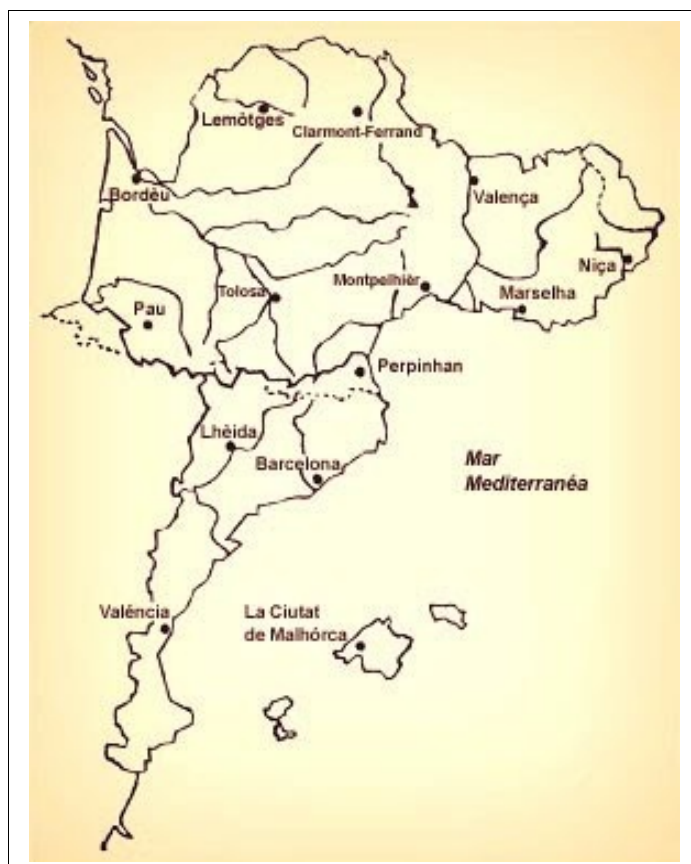
*Fragment del manifest “Desviacions en els conceptes de llengua i pàtria”,
Revista Oc, núm. 16-217, 1934. Firmat entre altres per Pompeu Fabra, Ramon
Aramon, Manuel de Montoliu i Antoni Rovira i Virgili². Els subratllats són
també meus.*

3. La llengua valenciana i el diasistema occitanorromà

Fa unes setmanes estiguérem en la **presentació del nou llibre de Lluís Fornés, titulat “La llengua valenciana i el diasistema occitano-romà”**, el qual està basat en la tesis doctoral de l'autor, dirigida per Emili Casanova i llegida en l'Universitat de València en 2004.

² Citat per Lluís Fornés, *op.cit.*, pp. 121-125.

Els dos texts anteriors, pràcticament simultàneus en el temps pero, com se pot vore, radicalment opostos en el seu contingut i el seu esperit, estan extrets d'eixe llibre, a on els podreu llegir junt a molts atres testimonis històrics sobre la qüestió.

Països de Llengua d'Oc, per als occitanistes... (www.oc-valencia.org)

En el primer d'ells, el llenguadocià Loïs Alibert –pare de la llengua occitana moderna– reivindica l'unitat bàsica dels idiomes vernàculs a banda i banda dels Pirineus, al mateix temps que la seua diversitat en peu d'igualtat, en un occità escrit perfectament entenedor i pròxim (i més encara, per als catalans...).

Tot, com sabem, en la línia de molts renaixentistes valencians —i catalans³— del segle XIX que consideraven al valencià Llorente i al català Verdaguer, pero també al provençal Frederic Mistral (Premi Nobel de Lliteratura en 1904), com a “pares” d'un moviment comú a l'hora que divers de recuperació de les llengües i les identitats pròpies i en perill de desaparició, des dels Alps fins al Segura. Un fet històric certament poc qüestionable, **si el tractem de forma completa** –sense

³ Fins al punt que l'himne nacional de Provença, *Lo cant de la Copa Santa*, en lletra de Frederic Mistral, fa referència a una copa regalada pels Felibres catalans als provençals en 1867, en senyal d'amistat i d'agermanament en el moviment de renaixença que acabava d'encetar-se (*Provençaus, vaicí la copa / Que nos ven dei Catalans...*). La copa està sustentada per dos figures femenines alegòriques (Provença i Catalunya) i porta una significativa inscripció al peu: *Morta diuhen qu'es, mes jo la crech viva*. Inclús la bandera de Provença la componen les mateixes quatre barres d'Aragó, colocades en posició vertical.

amputar les terres i les llengües de l'actual migdia francès— tal com Fornés documenta de forma indiscutible.

(La realitat és que eixa percepció no fea més que continuar de forma natural la **tradició d'aquella “llengua llemosina primera”**, solage primigeni del que tradicionalment s'havia considerat que naixqueren les actuals llengües valenciana i catalana; les quals quedaven d'esta forma agermanades entre sí i en les llengües d'oc com el provençal o el gascó, pero perfectament diferenciades i individualisades en la seua idiosincràsia pròpia)

Per contra, en el segon text, el català **Pompeu Fabra** i uns atres pares de la llengua catalana moderna proclamen als quatre vents **la conveniència de la secessió llingüística definitiva del català respecte de l'occità** (a pesar de reconéixer, en una contradicció evident, la gran tradició històrica del pensament panoccitaniste inclús en Catalunya, i la facilitat per a comprendre l'occità per part dels mateixos catalans) al temps que, en una atra contradicció més evident encara, **s'establix l'anulació del valencià i el mallorquí com a llengües** i, lo que és més significatiu, **la reducció de València i Mallorca a simples “regions” de la “Pàtria”** (naturalment, catalana), en una mescla indissimulada de pretesa ciència filològica i de pura ideologia política nacionalista⁴.

El llibre de Fornés **inaugura una colecció que porta el significatiu nom de “Després de la Batalla”**. De la Batalla de València, clar. I dona unes interessants claus per a entendre les raïls i el desenroll del conflicte llingüístic i identitari dels valencians (que naix en èpoques certament anteriors al “*Nosaltres els valencians*” de Fuster), ampliant i documentant arguments que l'autor apuntà per primera volta en el famós “*La València occitana*”, publicat per Fornés en 1995.

En efecte, lo millor de l'interessantíssim llibre de Fornés és la voluntat de presentar **un paradigma integrador de les dos teories en conflicte** (a saber: la que nomene “catalanocèntrica”, que percep a Catalunya i els catalans com a oríge i mesura de totes les coses valencianes, i la mossarabista-autoctonista, que nega qualsevol relació substancial dels catalans en la conformació de la personalitat valenciana actual) en l'intenció de construir una visió en positiu del conflicte que permetera establir **eixe paradigma “de mínims” en el que totes les parts enfrontades pogueren conviure** i desenrollar-se per a alcançar un (teòric i

⁴ El text de Fabra *et al.* condensa ben satisfactòriament la *teoria catalanocèntrica de l'existència*, construïda per i per als catalans; i especialment, per i per a la burgesia catalana dirigent, als quals els ha anat molt be en anys successius, com tots sabem; pero que ha resultat desastrosa per al poble valencià, puix explica en gran mida —estem plenament d'acort en Fornés— les polèmiques estèrils en les que els valencians nos hem vist immersos en les dècades següents.

supost) objectiu comú, que és el que Nicolau Primitiu ya plantejava allà per 1933, quan escomençaven a sorgir les primeres diferències entre valencianistes i pancatalanistes:

Abans de tot i sobre tot hem d'atényer la Unitat de la Nació Valenciana, des de l'Ebre fins a la Foradada, procurant que no hi romanga ningun nat a la nostra Pàtria que no es vante i enorgullisca de ser Ciutadà Valencià⁵.

En la presentació ya es reconegué que la voluntat dels occitanistes valencians (agrupats en l'associació Òc-València⁶) **no és reeditar uns Països Catalans a l'estil occità**, sino enquadrar la situació de la llengua valenciana en la realitat lliterària i llingüística que Fornés considera com a la més ajustada a la realitat històrica, i que es resumix en dos conclusions:

- **El trencament de la visió global tradicional de la llengua d'oc**, com a unitat llingüística bàsica en la que s'incloïa el valencià junt al català, el provençal, el gascó, el llemosí, etc. ha donat com a resultat en València l'elaboració de dos teories: la catalanista i la mossarabista; les dos, segons Fornés, en deficiències, biaixaments i omissions òbvies que han determinat el seu actual fracàs (si per fracàs s'entén, dic yo, el reconeixement i seguiment majoritari per part de la societat valenciana).
- **L'únic nom, històric, lliterari, cult i popular**, que els valencians de totes les èpoques han donat al seu idioma, des de que tenen consciència de que és diferent (poc o molt) dels idiomes veïns, **és el de "llengua valenciana"**. Les escassíssimes i aïllades excepcions, habitualment documentades en persones anònimes o forasteres, no fan sino confirmar que, en paraules de Fornés, **no existix una història lliterària que use el nom de "catalana" aplicat a la llengua dels valencians**.

Fornés intenta construir una **solució de compromís** en la que, per una banda, se reconeix en normalitat la relació preferent que històricament ha tingut la llengua i la cultura valenciana en la catalana i la balear (i en l'aragonesa, abans de l'actual castellanisació), pero també en l'occitana (gascona, llenguadociana, provençal, llemosina...) de l'atra banda dels Pirineus, baix el paraigües comú de "llengües d'oc" o "diasistema occitanorromà" ("oc", com és sabut, vol dir "sí" en occità i en valencià antic).

Una normalitat vixcuda aparentment des dels orígens de l'idioma... **fins al manifest de secessió del català de 1934**, firmat per Pompeu Fabra i uns atres intel·lectuals catalanistes de l'època, del qual hem pogut llegir adés algunes llínees. Una història lliterària unitària que arrancaria dels trobadors, i en la que s'hauria d'incidir, segons Fornés, "*fugint de visions dialectalitzants*".

⁵ Revista *El Camí*, núm. 80; citat per Fornés en *La llengua valenciana i el diasistema occitano-romà*, p. 173.

⁶ Pot consultar-se interessant documentació en la pàgina web de l'associació: www.oc-valencia.org, incloent la revista *Paraula d'Oc*.

I per atra part, per a Fornés, ya siga la llengua valenciana una varietat llingüística **constitutiva** (derivada essencialment dels dialectes romànics conservats oralment fins a l'arribada de Jaume I) o consecutiva (derivada de les llengües portades pels nous repobladors del Regne), o les dos simultàneament, el resultat és el mateix: **una consciència històrica i literària de parlar i escriure en llengua valenciana**, que serà poc o molt diferent de les atres llengües “que li són entorn”, pero és això: *una llengua*, a efectes sociolingüístics. Una llengua / modalitat llingüística autònoma... que per a Fornés dispon ya d'un organisme oficial encarregat de determinar la seua normativa: l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

En fi, vos convida a que llegiu el llibre. I que admireu, per damunt de tot, l'amplària de mires en que està escrit, i la gran quantitat de testimonis històrics que demostren, una volta més, que **la realitat no és com nos la contaren en l'escola**.

4. I la realitat del dia a dia

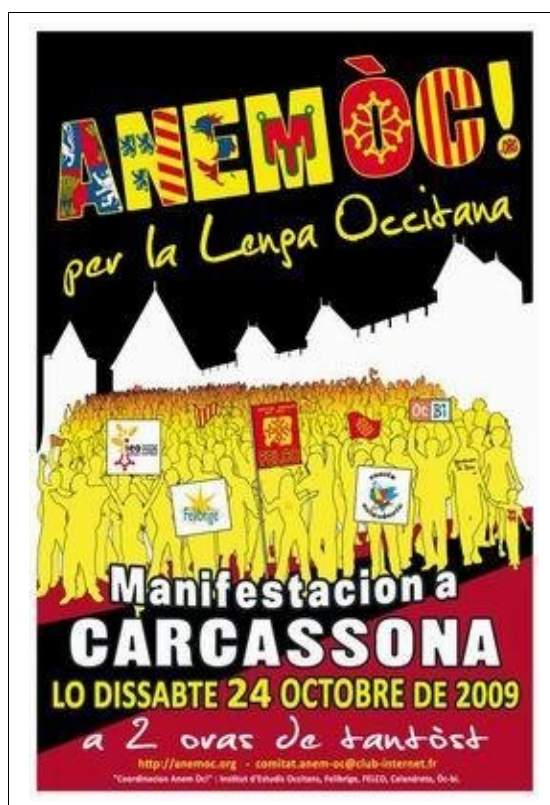
Pero clar. En acabant de llegir el llibre i de delectar-nos veent al filòlec Lluís Fornés posar en evidència a l'ingenier químic **Pompeu Fabra** quan est últim **usava els mateixos arguments per a proclamar l'independència de la llengua catalana que els que nosatros usem per a defendre la de la llengua valenciana**; i una volta comprovat com el mateix Fabra i els de la seua corda reconeixien sense complexos que la qüestió primordial no era pertànyer a una àrea llingüística “gran”, en millons de parlants (la del conjunt tradicional de llengües d'oc), sino **que “el català” no quedara diluït** en eixa superior unitat llingüística , tornem a la realitat actual. La de 2010.

*Cartell senyalisador bilingüe (francés-occità) en Tolosa (Toulouse en francés).
(Wikipedia)*

Les coses no passen per casualitat. I la qüestió és que hui, **en 2010, la realitat occitana**, dins de l'estat francès, és una realitat de voluntarismes, de referències erudites, de romanticismes ofegats per l'evidència d'una dramàtica substitució lingüística (la del provençal, el llemosí o el gascó per la llengua francesa) accelerada i, per desgràcia, quasi culminada, a pesar dels esforços de les actives associacions occitanistes.

En el millor dels casos, una supervivència precària que no dona ni tan sol (és un exemple simbòlic) la suficient força ambiental com per a que les pàgines web oficials de les principals ciutats occitanes, com Marsella, Tolosa (Toulouse), Burdeus, Carcassona o Montpeller (ciutat natal del nostre rei Jaume I) se dignen a tindre una versió oficial en llengua occitana.

*Cartell en motiu de la manifestació per la llengua occitana en Carcassona
(www.anemoc.org)*

En este sentit, tinc l'impressió que la percepció de la societat valenciana actual respecte de la vitalitat de la llengua dels trobadors (o de la seua mateixa existència) no és massa propícia a considerar el fet occità –ben present en l'història i en la cultura dels valencians d'unes atres èpoques– com a definatori d'una pedra angular que explique la nostra realitat actual.

Entre atres coses, perque, a diferència de la presència òbvia i potent de la llengua catalana en terres valencianes, ya siga en mijos de comunicació o en l'educació reglada (presència benèfica per a uns, diabòlica per a uns atres, indiferent per als més), **la llengua occitana** (oral i escrita) **és una realitat absolutament desconeguda i aliena per a la pràctica totalitat dels valencians actuals**. Que ni tan solament poden dir si “entenén” o “no entenén” l'occità, simplement perque no han sentit parlar-lo ni l'han llegit mai.

Això, que crec que és objectivament la realitat actual, no li lleva en absolut, a mon parer (i inclús li dona la ventaja de descartar qualsevol voluntat de "imperialisme" occità sobre els valencians) l'enorme potencialitat d'esta teoria "occitanista" com a teoria "científica" (en totes les prevencions del terme) "englobadora" o "superadora" del conflicte⁷, ya que **no entra en oberta contradicció en ningun dels dos paradigmes "hegemònics"**. Sempre que, com crec que es deixà clar en la presentació del llibre, no es convertisca en uns Països Catalans-2 en versió occitana...⁸

Vulle dir: l'esforç pedagògic sobre esta qüestió hauria de ser molt important, **si realment se plantejara seriament el tema**. I eix esforç, que en teoria hauria de ser compartit pels components "de millor voluntat" de les dos bandes, no crec que es donara per part "nostra" mentres, per eixemple, no es desenrollara més satisfactòriament, negre sobre blanc i sense ambigüitats, cóm donar forma real, oficial i visible (més allà de les proclames benintencionades), als efectes pràctics, per damunt de germanors llemosinesques i eruditismes filològics, ad eixa "autonomia" de l'idioma valencià (que, per lo que es llig en els seus documents ideològics, els occitanistes valencians tenen prou clara).

5. Vinga: plantegem seriament el tema

Efectivament, si de lo que es tracta és d'**enquadrar la realitat de Catalunya i el poble català en els tèrmens històrics dels que no hauria d'haver eixit mai**: és dir, un poble / nacionalitat històrica **més**, en una llengua / modalitat llingüística autònoma **més**, dins del gran conjunt del “diasistema occitanorromà” (precisament lo que horrorisava a Pompeu Fabra i companyia en el seu manifest secessioniste de 1934), **en peu d'igualtat respecte al poble valencià i la llengua valenciana, i de que això s'ensenye aixina en les escoles**, yo, personalment, etiquetat ya com a *blavero* i *secessioniste* perdut, no tinc ningun problema en acceptar-ho.

⁷ Si és que realment volem superar-lo; perque alguns crec que no podrien viure sense ell...

⁸ Perque d'ahí a aplegar, per eixemple, a una ortografia *panoccitana* comuna —que mai, tot siga dit, a lo llarc de l'història, s'ha verificat en terres valencianes, lo que també és un fet— o a convertir l'obra de Frederic Mistral en *best-seller* entre els valencians... crec que va un món, sense voler llevar l'ilusió als voluntariosos occitanistes valencians.

Pero en això, me pareix que els “blaveros-secessionistes”, ilegals, captius, desarmats i únicament supervivents gràcies a la bona voluntat de valencians que pensen molt en el cor i en el cap (i poc en la bojaca), no tenim molt que dir...

El problema, com sempre, no és nostre: és, **en primera instància**, hui com en 1934, **dels catalans. O millor dit: de la classe dirigent catalana-barcelonina**, que tan a gust està en la situació actual, i que no té res que guanyar en eixe canvi de timó, fòra d'una romàntica germanor panoccitana transpirinenca, quasi periclitada per inanició de la banda occitana i pel pragmatisme i l'instint estratègic de la banda catalana. Pero sí molt que perdre: tota una concepció nacionalista *catalanocèntrica* per a orgull i unflament de la vanitat nacional catalana, que considera a València com a una regió meridional de la seua “pàtria”, en contra de l'història i de la percepció de l'immensa majoria del poble valencià.

Desmontar eixa construcció simbòlica supondria, provablement, i en versió catalana, una humiliació identitària pareguda a la que –siguen o no aficionats a la tauromàquia– senten els més acèrrims nacionalistes espanyols per l'illegalització de les corregudes de bous en Catalunya – humiliació inversament proporcional a la fruïció dels nacionalistes catalans ara disfrassats d'*ecologistes*–. Igual m'equivoque i nos donaven una sorpresa; pero que molts dels gurús de l'actual catalanisme polític-llingüístic farien tremolar els fonaments de la Sagrada Família (més encara que les obres del AVE) *si realment se plantejara seriament el tema*, no tinc el menor dubte.

I el problema, en segona instància, és d'uns atres: dels valencians que, en major o menor mida, estan d'acort en que això que deixà escrit Fabra en 1934, lo del *matís regional meridional dins de la llengua / pàtria dels catalans*, ha de continuar sent aixina –mes que s'haja d'adornar convenientment en els eufemismes i ambigüitats que siguen menester, per a que els valencians ho vagen acceptant a poc a poc de forma forçada i solapada–. Un percentage minoritari entre la població, pero en tremenda influència política, per motius que no és el moment d'explicar ací.

En eixe percentage s'inclou, naturalment, la *benemèrita Acadèmia Valenciana de la Llengua* (ho demostren els fets, per molt malament que nos sàpia a molts i –deixeu-me ser ingenu– provablement també ad algun dels acadèmics): incapaç fins ara, com el mateix Fornés reconeix en el seu llibre, de resoldre un conflicte llingüístic que compromet la pròpia supervivència de l'idioma.

Un problema dels que creuen que els que escrivim en un model llingüístic –el de les **Normes del Puig**– que *oficialment no existix i es pretén que no haja existit mai* (entre atres

coses, perquè el valencià, com a entitat llingüística diferenciada, *no existix*), **simplement, devem deixar d'usar-lo perquè sí, per a que tot continue igual**. Dels que diuen que no hi ha ningun problema perquè en realitat el problema, **el conflicte, no existix o està resolt**.

Problema dels que pretenen que els escriptors que han pres durant trenta anys partit per eixa opció que ells diuen *secessionista*, senzillament, *no hagen existit mai tampoc*, o continuen sent senyalats fins a l'eternitat com a subjectes sospitosos d'actuar baix l'objectiu únic i malaltic de voler la desaparició del valencià (perdó, *atalà meridional*). **Perquè això és lo que s'ensenya als nostres chiquets en les escoles**, i fa ya uns vinticinc anys.

Perquè *plantejar seriament el tema*, és donar reconeiximent i visibilitat oficial individualisada, acadèmica, estatal i internacional, a la llengua valenciana⁹. Una denominació, la de **llengua valenciana**, que no pot ser sinònim de res més que lo que el seu nom ha significat durant sis segles: **el model llingüístic oral i escrit, general** (particularitats locals a banda, i ben respectades, aixina i tot) **del poble valencià**.

Un model llingüístic oral i escrit —de pronunciació, de lèxic, de sintaxis, de morfologia— lliure de paraules forasteres i arcaïsmes innecessaris, netament i estrictament valencià, **no potestatiu, no “d'anar per casa” (només dins de les fronteres valencianes), ni marcat per concessions transitòries (fins que “siguem tots uns”), sino prescriptiu i oficial a tots els nivells; inclús l'estatal i l'internacional**, ya siga per a l'us administratiu, l'escolar, l'ensenyança, en internet, el doblage audiovisual, l'etiquetage de productes o el *software* per a ordenadors. Àmbits d'us, quasi tots ells, impensables per als nostres *benpensants* i *germanívols* antecessors valencianistes de finals del segle XIX i principis del XX.

Una llengua valenciana —si es vol i un sector dels valencians ho considera imprescindible— feliçment i amablement retrobada d'igual a igual en les seues *companyeres de diasistema o macrollengua* —*nació de nacions* en versió llingüística, diu Fornés—, pero clarament caracterisada com a **subjecte llingüístic diferenciat**. Una relació basada en la coordinació i mai en la subordinació; en l'amistat i el reconeiximent mutus (com sempre fon fins al segle XX) més que en la pretesa filiació llingüística —i no digam ya “nacional” o “patriòtica”—. Perquè ya sabem que *els amics se trien, pero la família a voltes s'ha d'aguantar*¹⁰...

⁹ No precisament per a *donar gust* als usuaris de les Normes del Puig, sino per a respectar la consciència majoritària dels valencians de “les tres províncies” de que la llengua valenciana és un idioma diferent del català, com ho constaten les successives enquestes del CIS (en una forqueta que va del 52,7% al 66,8% de “secessionistes” respecte del català, i del 25,4% al 31,6% d'assimilacionistes; el percentage de “secessionistes” és encara major si tenim en conte només els enquestats valenciaparlants). Per a un anàlisis d'estes senyes, vejau per eixemple <http://el-blog-de-masclet.blogspot.com/2009/07/secessionisme-linguistic-segons-el-cis.html>.

¹⁰ Alguns pensadors han expressat este fet de forma més fina i elegant, pero resulta obvi a qué es referien. Jacques Delille: “*La ventura nos dona als parents, pero escollim als amics*”. Jean Baptiste Alphonse Karr: “*Els amics: una família els individus de la qual s'elegixen a voluntat*”. Napoleó: “*Els amics se trien, els germans no*”. I no digam

I *plantejar seriament el tema*, és plantejar-ho en naturalitat, **dient les coses com són** i com han ocorregut realment en la nostra història recent, i no com les interpreta **una sola** de les dos parts en conflicte. Ya siga a l'hora de presentar **la controvèrsia lingüística en les classes de valencià als nostres jóvens**, o en els necessaris –i inexistents, durant més de vint anys– **debats divulgatius sobre la qüestió en la nostra televisió autonòmica**, o en el pròlec d'una gramàtica que es pretén normativa per a l'idioma valencià (redactada per una entitat supostament creada per a superar el *conflicte*) pero que no explica en naturalitat i de forma exacta en qué consistix eixe famós *conflicte*¹¹, quedant d'esta forma calculadament sumit en les tenebres per a qualsevol lector interessat en la qüestió.

Plantejar seriament el tema, en fi, és, com a mínim, assegurar la visibilitat i l'igualtat prèvia de drets i de difusió de **les dos sensibilitats**, per a que el valencià d'a peu elegixca en consciència, i no mediatizat pels silencis, els eufemismes, les ambigüitats, les miges veritats, les pressions econòmiques i demés tàctiques dubtosament democràtiques a les que alguns nos tenen acostumats.

Al capdavant, se tracta simplement de parlar clar. Tan fàcil com això. I reconegam tots, **i els senyors acadèmics de la AVL primer**, que arriba un moment en que **no es pot estar en missa i repicant**. D'això els acusen també els de la bancada radicalment assimilacionista catalana; i no els falta raó¹². Perque posats a reivindicar una denominació privativa i un estàndart lingüístic valencià, una de dos: o ho fan de forma valenta i són conseqüents fins a les últimes conseqüències, o no val la pena que continuen (continuem) perdent el temps; perque no s'acontentarà absolutament a ningú, com els fets estan demostrant.

I és que en esta qüestió, més allà de la filologia de saló i de les discussions bizantines d'altres aspiracions i poc de profit, no hi ha *grisos* que valguen: o blanc, o negre. **O som llengua, dins o fora del diasistema, o no som res**¹³.

Per dir-ho en unes atres paraules: **o existim per al món, o no existim**. Per dignitat, per coherència en la nostra història i per respecte a la percepció de la majoria del poble valencià. Per damunt d'amables *accentuacions occidentals* (excepte, patèticament, per al nom de la pàtria:

ya els "cosins germans"...

¹¹ Fins al punt d'ometre qualsevol referència a l'existència de les Normes del Puig i a la seua oficialitat en l'Administració preautonòmica valenciana durant diversos anys. Vejam *Gramàtica normativa valenciana*, pp. 12-15. Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2006.

¹² No cal insistir molt en esta evidència; lligau per eixemple *El revisionisme lingüístic: retorn al passat, secessionisme de fet*, de Francesc Esteve, dins *País Valencià, segle XXI. Noves reflexions crítiques*. Publicacions de la Universitat de València, 2009.

¹³ Parafrasejant a Vicent Andrés Estellés (encara que ell hauria estat en complet desacort, clar): *allò que val és la consciència de no ser res si no s'és llengua*.

València) o de munificents *concessions* que ya nos permeten anar a la *peluqueria* en lloc d'a la *perruqueria*¹⁴. I si és que resulta que *no existim*, abandonen-se vostés per favor a la seua inexistència, que ya tenen un excelent Institut d'Estudis Catalans esperant-los en els braços oberts, pero **deixen-nos existir als que sí que creem en la nostra pròpia substantivitat**.¹⁵

En fi. Si tot això canvia algun dia, i sense subterfugis ni procediments alambicats tots els valencians poden, per eixemple, identificar i triar inequívocament, vagen a on vagen, la seua llengua d'una forma tan fàcil i natural com la que segueix:

Menú de la versió en valencià d'OpenOffice (softwarevalencia.com)

...i a la seua tria respon un model oral i escrit privatiu i sobiranament valencià que realment siga respectuós en el seu idioma, tal volta, eixe dia, yo, personalment, si és que servix de res, i recolzat en l'opinió de persones expertes en la matèria (sincerament valencianistes) que aixina ho recomanaren, podré començar a plantejar-me que l'ortografia —la correspondència entre sò i grafia— no és en realitat més que una convenció, mudable en el temps.

¹⁴ Frase oïda en les notícies de *Canal 9* fa ya uns anys, i que quedarà gravada a sanc i fòc fins a l'eternitat en la ment d'un bon amic i companyó de fatigues valencianistes.

¹⁵ Aplegats ad este punt nos preguntem, si les evidències del fracàs són tan clares, com Fornés pren partit tan clarament per la AVL com a entitat que *haurà* d'abanderar l'autonomia de l'idioma valencià dins del *diasistema occitanorromà*.

Provablement Fornés, mogut pel pragmatisme, accepta, sense més, l'oficialitat de la AVL otorgada per la lleialtat vigent per a intentar canviar les coses “des de dins del sistema”. Per atra part, la tesis fon escrita en 2004, quan els gests de la AVL encara donaven esperances de que les coses canviarien a millor. Pero els fets posteriors i l'actual deriva de la nostra estatutària acadèmia no poden ser més decepcionants i inquietants...

L'única esperança és que la tesis doctoral de Fornés fon aprovada per professors de l'Universitat de València, i que el director de la tesis és també, casualment, acadèmic de la AVL. Hi ha fissures que poden tornar-se clavills, i clavills que poden tornar-se breches, i quan l'aigua comença a brollar és difícil fer-la parar... Optimiste i innocent que és u.

Pero hui, en València i octubre de 2010, no hi ha dubte possible —mai ho he tingut tan clar, tan diàfan—: o Normes de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, també dites del Puig, en bloc i sense fissures¹⁶, o extinció de l'especificitat llingüística valenciana en els racons de l'història.

I si, *després de la batalla*, eixe dia utòpic aplega i, reconeguda **mútuament** la legitimitat de les dos parts, queden resolts els conflictes (entre els que volem resoldre'ls, naturalment, des de la més estricta valencianitat), en eixe moment, parafrasejant a Nicolau Primitiu, **el valencianisme sincer** —llingüístic en primer lloc, quí sap si en acabant polític—, unit entorn d'una idea clara i comuna, si ha de ser democràtic, si ha d'arrancar del poble, si s'ha de fer per a la salut i la salvació del poble, eixe valencianisme que, hui com en 1933, fins ara no ha passat de ser intel·lectual i folclòric, **tal volta es torne en un moviment de masses que nos porte a la victòria dels nostres ideals**.

¹⁶ A tu et dic fill, entén-te nora.

TRATADO
DE
Ortografía Valenciana Clásica

POR
D. JOSÉ NEBOT PÉREZ
Bibliotecario de la Universidad y ex-vicepresidente de «Lo Rat Penat»

CON UN PREÁMBULO
DEL
Excmo. Sr. D. Teodoro Blorente Olivares
Cronista de la Ciudad
y Presidente honorario de dicha Sociedad valencianista

VALENCIA. — 1910
ANGEL AGUILAR, EDITOR
Caballeros, 1

Marta Lanuza i Vives

Directora dels *Cursos de Llengua i Cultura Valencianes* de **Lo Rat Penat**.

Este text correspon al discurs pronunciat per la seua autora el dia 4 de març de 2010 en el Palau de la Música de la ciutat de València, en motiu de la celebració del ***Dia de la Llengua i Cultura Valencianes***. L'objecte del discurs és la commemoració enguany del centenari de la publicació de l'obra de **Josep Nebot i Pérez** *Tratado de Ortografía Valenciana Clásica*, primer intent de dotar al valencià modern d'una ortografia respectuosa en la realitat llingüística valenciana. **L'Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana** compartix el goig d'esta commemoració, celebrada durant 2010 baix el lema *Cent anys de normativa valenciana*.

CENT ANYS DE NORMATIVA VALENCIANA

Enguany la normativa valenciana, aquella que és fidel a la nostra fonètica, al nostre lèxic, a la nostra morfologia llingüística, eixa normativa està d'aniversari, i és per a mi un plaer poder fer-los partícips d'esta important efemèrides.

Efectivament, la normativa valenciana complix enguany cent anys. ¿I cóm és això?, se preguntaran alguns de vostés, ¿cóm és això si les conegudes com a ***Normes del Puig*** foren elaborades a finals dels anys setanta i a penes poden contar en poc més de tres dècades a les seues esquenes?

Puix be. Com molts de vostés sabran, la normativisació de la llengua valenciana no comença ahí, comença molts anys abans i una de les propostes ortogràfiques més importants i que marquen una fita destacada en l'història de la nostra llengua aparegué en 1910 de la mà de Josep Nebot i Pérez. Estic referint-me al *Tratado de ortografía valenciana clásica*, publicat en eixe any i iniciant aixina tota una llarga llista de propostes normatives per al valencià i que caracterisaria

el segle XX. Esta proposta normativa, pionera com diem en este segle recent encetat, presenta una interessantíssima proposta ortogràfica que busca la sincronia entre fonètica i transcripció gràfica, línea que seguiria poc més tart Lluís Fullana, Miquel Adlert, els autors de la gramàtica que hui utilisem en els Cursos de Lo Rat Penat o la mateixa Real Acadèmia de Cultura Valenciana en la normativisació de la nostra llengua.

Josep Nebot naixqué en Vilarreal en 1853. Fon un destacat intel·lectual de l'època i un dels nostres més il·lustres renaixentistes. Es llicencià en Farmàcia i ingressà més tart en el cos d'Archivers, Bibliotecaris i Arqueòlegs, passant a fer-se càrrec de la Biblioteca de la Facultat de Medicina de l'Universitat de València. Fon vicepresident de Lo Rat Penat i obtingué varis premis que reconeixien la qualitat dels seus treballs. Publicà diverses obres entorn a la medicina i a la llengua valenciana. En la premsa escrita, escrigué alguns articles relacionats en la normativisació de la nostra llengua puix era un personatge preocupat per la recuperació i la dignificació de la llengua valenciana, conscient de que esta no podria alcançar una normalització lingüística mentres no estiguera normativament codificada.

Pero sense dubte, les dos obres que l'han fet entrar en l'història de la llengua valenciana són *Apuntes para una Gramática valenciana popular* (1894), i especialment *Tratado de Ortografía Valenciana Clásica* (1910).

A Nebot li tocà viure una època en que dins del món cultural valencià hi havia dos grups clarament enfrontats per l'idea que tenien sobre com escriure la llengua valenciana. Estem parlant, com saben vostés, dels nomenats com “poetes de guant” i “poetes d'espardenya”. Dos grups d'escriptors que seguien dos corrents ben distintes de propostes de transcripció lingüística. Els primers, els “poetes de guant” o arcaïsans, propugnaven recuperar i utilitzar l'estàndart valencià que havia donat tant d'esplendor a València i a la llengua valenciana durant el Segle d'Or. Proponien, per tant, un estil de llengua molt allunyat del parlar del poble, en formes arcaïques i, molt a sovint, recurrent a formes catalanes. Els “poetes d'espardenya” o populars eren partidaris d'escriure el valencià ‘que es parla ara’, com ells mateixos definien, utilitzant un valencià totalment contemporàneu, pero davant l'absència d'una normativa ortogràfica valenciana es regien per la castellana, referent normatiu més pròxim del que disponien.

En esta dicotomia entre els seus coetàneus es troba el nostre autor qui intentarà aïnar les dos opcions plantejant la realització d'un Congrés filològic, congrés que mai arribà a celebrar-se, i més tart publicant en 1894, *Apuntes para una Gramática valenciana popular*. És esta obra, puix, un meritori intent de replegar les dos tendències, pero en un punt de partida totalment erràtic. Nebot pretén reunir les dos faccions pero sense que una excloguera a l'altra, acabant aixina en la separació i guerra interna, no havent d'esta manera vençuts ni vencedors. El seu

plantejament era que per a uns àmbits es poguera utilitzar una Gramàtica lliterària, que s'identificaria clarament en la facció de quant o arcaisant, i per a uns altres una Gramàtica popular, identificada en la facció d'espardenya.

Esta gramàtica és la que escrigué ell, postulant-se de costat de les directrius adés comentades de la tendència popular, és dir, utilitzar les regles ortogràfiques del castellà per a poder escriure en valencià. No obstant, a pesar de la bona intenció que tenia Nebot en l'elaboració d'esta gramàtica, no tingué cap consecució ni influència en els escriptors del moment i ha quedat en l'història de la llengua valenciana com una proposta anecdòtica de la que poques coses se poden extraure.

Pero, Josep Nebot no va defallir en l'intent de presentar una proposta coherent per a la normativisació de la llengua valenciana. Durant molts anys Nebot continuà des d'articles en premsa espentant i motivant a autoritats i entitats valencianes a acometre l'empresa normativisadora. Continuà estudiant i llegint tot lo que es publicava sobre llingüística. Mantingué ademés una activa correspondència en destacats llingüistes i filòlegs i estudià àmpliament els nostres clàssics i la fonètica i ortografia del grec, el llatí, l'italià, el francès, el català o el castellà. I tot este treball d'anys es cristallisaria en una nova i definitiva obra: el '*Tratado de Ortografía Valenciana Clásica*' aparegut en 1910.

En este treball, Nebot conseqüeix des del respecte i la fidelitat als criteris i patrons etimològics de la llengua valenciana pero mantenint clarament un criteri fonològic, unes regles ortogràfiques molt precises i exactes. Una interessant proposta que, quatre anys després, seria Fullana qui replegara per a adequar-la en la '*Gramática Elemental de la Lengua Valenciana*', pedra angular de futurs treballs normatius i referent indispensable per a Miquel Adlert Noguerol o per a la mateixa Secció de Llengua de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana.

És el mateix Nebot, en el primer capítol de l'obra, qui nos il·lustra sobre la situació llingüística del moment i escriu:

"Resulta, pues, resumiendo todo lo dicho, que los valencianos tenemos ya de antiguo nuestra lengua escrita propia y especial, como especial y propia es la hablada, y diferente, por lo tanto, de la catalana, la aragonesa, la castellana, la murciana y la baleárica que geográficamente la circundan; y no se comprende, siendo la cosa tan clara, que vayan los escritores valencianos, desde hace ya más de un siglo, dando tumbos y resbalones; unos echándose francamente en brazos de la Academia Española y aceptando para el valenciano las reglas ortográficas dictadas por ésta para el castellano; y otros haciendo algo mucho peor: adoptando en sus escritos no ya la ortografía, sino hasta la analogía y la sintaxis catalana, jurando, no obstante, y perjurando que escriben en valenciano puro y castizo."

Resulta, com a mínim, curios vore cóm cent anys després les coses no han canviat molt puix encara hui hi ha qui jura i perjura escriure en un valencià pur, cult, sent este un calc de l'ortografia, la sintaxis, el lèxic i inclús la fonètica catalana. Desgraciadament l'història es repetix.

Tornant novament a Nebot, este volgué deixar molt clara quina era la seua postura en relació a les dos faccions existents en el valencianisme de l'època i anteriorment descrites, i diu aixina:

“Pero quiero al mismo tiempo recordar una vez más que la ortografía valenciana legítima está hace ya siglos tan distanciada de la catalana como de la castellana, y si bien es cierto que tiene mucho de común con una y con otra, no debe en manera alguna confundirse con ninguna de las dos, cuidando de mantener su autonomía y su carácter propio, inspirándose por un lado en la tradición bien comprobada y por otro en el ejemplo de las lenguas similares que han evolucionado prudentemente con objeto de facilitar la lectura y simplificar la escritura.”

I aixina ho va fer. Per a escriure el *‘Tratado’* Josep Nebot estudià detingudament els nostres clàssics i adaptà a l'escriptura d'estos els canvis procedents de la natural evolució llingüística a lo llarg dels segles, resultant d'esta manera una interessant proposta ortogràfica que hui en dia encara té vigència en alguns punts. Veja'm detingudament a qué nos estem referint i podrem apreciar millor les similituts entre les dos propostes normatives, la de Nebot i la de la Secció de Llengua de la Real Acadèmia.

Nebot admet únicament huit dígrafs per a la llengua valenciana: són la **ch**, la **ll**, la **ny**, la **rr**, la **ss**, la **gu**, la **qu** i la **ig**. No admet els dígrafs **tj**, **tx** o **tz** ni la ele geminada. Continuant en les grafies, la **ch** i la **y** són indiscutiblement valencianes i ho han segut sempre. De fet, cita un important número de paraules escrites en **ch** replegades del Furs i dels Clàssics per a demostrar que sempre s'havia escrit en ella en valencià, i apunta a que la confusió l'han generada els autors contemporàneus i per l'influència catalana. Condena de manera taxant, com nosatres també fem, l'ús de la **x** a inici de paraula en formes com Chirivella o chocolate, puix es diferencien clarament en la pronunciació de paraules com Xàtiva o Xavier. I seguint en este dígraf, el de la **ch**, posa una gran atenció en que no siga confòs, a causa del fenomen de l'apichat, en la **g** i la **j**, l'ús de les quals reglamenta perfectament. Per atra banda, promou la simplificació de dígrafs com **th** o **ph** per arcaics i poc pràctics i dicta normes com la de que no hi ha cap paraula en valencià que acabe en **d** o en **b**, sino en **t** i en **p** respectivament, encara que en l'etimologia o en la derivació aparega aquella lletra, norma que Real Acadèmia també reconeix. Indica per atra banda l'existència de sèt vocals en valencià, contant en la **è** i la **ò** obertes i les accentua en accent greu, com fem hui en dia.

I per últim regula l'us dels accents, més o manco com hui s'utilisen, l'us dels signes de puntuació, d'interrogació, d'admiració, l'us de l'apòstrof i del guió per a unir els pronoms darrere del verp, de manera molt similar a la que nosatres proponem.

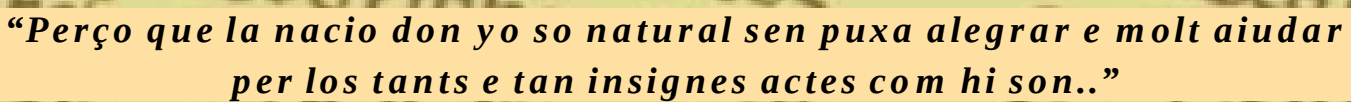
Pero com no volem cansar-los en apunts ortogràfics que al vol i sense paper poden ser tediosos i pesats, els anime a que consulten vostés mateixos l'obra a la que estem aludint i que està a l'abast de tots gràcies a una edició facsímil que la *Llibreria París-València* ha publicat en tant d'encert. En ella podran comprovar que, ya en aquella época, se plantejaren una série de propostes ortogràfiques que la Real Acadèmia de Cultura Valenciana no va fer sino rescatar per a la normativisació de la llengua valenciana. I encara nos hem d'escoltar acusacions de ser estes normes, les nostres, aberrants, de tindre poca tradició o de no estar suficientment fonamentades. Puix senyors, ya fa cent anys, que algunes de les nostres propostes es llançaren sobre la taula de la mà de Nebot. I estes propostes observaren l'escriptura dels clàssics i l'evolució pròpia de la llengua. Gràcies a la seua obra, els treballs llingüístics que el continuaren tingueren un punt de partida clarament valencià. Gràcies a la seua obra, hui, els valencians que estem ací tenim una codificació purament valenciana. I és per este motiu que hui volem fer-li justícia i recordar un treball que seria clau per a l'història de la llengua valenciana.

1. La **AELLVA agrupa a la majoria dels actuals escriptors en llengua valenciana**, en qualsevol gènere literari: poesia, novel·la, teatre, ensaig, narrativa curta, investigació, etc. D'esta manera és més fàcil donar visibilitat, cohesió, coherència i difusió a les obres escrites en el nostre idioma, i s'optimitzen els esforços destinats a tal efecte. **Sempre és més senzill i efectiu treballar de forma coordinada**, que a partir d'iniciatives individuals.
2. La **AELLVA és una associació altruista i sense ànim de lucre**. Els ingressos dels socis escriptors i els socis col·laboradors se destinen íntegrament al funcionament de la societat i a la consecució dels seus fins fundacionals, entre els que està, per damunt de tots, **el de facilitar la publicació i la difusió de l'obra dels nostres escriptors en llengua valenciana**. Cada aportació individual, per chicoteta que siga, és important, perquè voldrà dir que dispondrem de més recursos per a recolzar als nostres escriptors i a l'ús literari del nostre idioma. I més encara en l'actual conjuntura, en la que difícilment poden obtenir-se estos recursos d'unes atres maneres.
3. En estos ingressos, i gràcies també a col·laboracions externes i convenis en editorials i entitats, **la AELLVA manté una producció literària constant en llengua valenciana**, lo que possibilita l'eixida a la llum de bons treballs que mai serien publicats d'una altra manera; aixina com també el creiximent d'una massa de lectors en el nostre idioma que reclame la publicació de nous materials. En este sentit, **la normativa valenciana, que és la que documenta i recomana la Real Acadèmia de Cultura Valenciana i és també la nostra oficial**, facilita la creació i sobretot la lectura des del moment que el lector se reconeix en sa pròpia llengua.
4. **Tots els socis**, tant escriptors com col·laboradors, pel fet de ser membres de l'associació, **tenen dret a rebre gratuïtament un exemplar de cadascú dels llibres que publique l'Associació** anualment.
5. La AELLVA desija estimular i dignificar la producció en la nostra llengua, i recolzar l'aparició de nous valors literaris. **La celebració mensual de tertúlies-taller de prosa** —narrativa i teatre—, en participació dels associats i els simpatitzants de l'associació, servix per a ser escoltat, corregit si cal i comentat, però també per a que la pròpia obra i les recomanacions oferides obren com a ensenyança, estímul per a continuar en la llabor creadora i punt d'encontre per a un diàleg obert i enriquidor.
6. La AELLVA organisa periòdicament, a soles o en col·laboració en unes atres entitats culturals valencianes: **fires, presentacions oficials de llibres**, etc. per a favorir el coneiximent del públic en general de les obres escrites pels nostres associats.
7. La AELLVA **vola pels interessos professionals dels associats**, assessorant-los en l'activitat literària que vullguen desenvolupar. També els informa de premis als que concórrer i d'atres maneres de promocionar la seua obra.
8. La AELLVA organisa **multitud d'activitats** —tant en la seua seu com en atres ubicacions de la geografia valenciana— encaminades a la creació literària i a la difusió de la cultura valenciana en les que poden participar tots els socis: **recitals poètics, jornades culturals temàtiques, cursos universitaris** convalidables per crèdits de lliure elecció, etcètera. De totes elles podreu estar informats visitant periòdicament la nostra web.
9. **Ser soci escriptor de la AELLVA dona dret a dispondre d'una pàgina en el directori d'autors i autores** de la nostra web, **escriptors**, des de la qual difondre l'obra publicada, l'activitat literària, premis, etc. aixina com enllaçar a pàgines web personals. Tots els llibres publicats baix els auspicis de l'associació tenen també son lloc en la nostra web, en la nostra **biblioteca**.
10. La AELLVA publica periòdicament el *Cresolet* —bolletí informatiu de les nostres activitats— i la nova revista literària *Solcant les lletres*, que es conforma a partir de les col·laboracions dels nostres associats. Estes publicacions són enviades als associats i poden ser consultades també *on line* en la nostra **web**.
11. En definitiva, en el marc d'una creixent globalització lingüística, la AELLVA treballa desinteressadament **per dignificar la llengua valenciana i assegurar la transmissió dels nostres valors culturals a les noves generacions**.

Visite la nostra web:

www.aellva.org

Solda: e lo **L**urich ab /
 voluntat de tots los altres /
 de fer: e posar en exe /
 que per la senyoria era /
 at: e que manas lo que /
 sien. **R**espon **T** /
 noble. **E** on /
 que lo seu capi /
 al port ab tote /
 gran victoria t /
 estimable. **E** re /
 clemencia del /
 En